

RUSYA FEDERASYONU'NUN KIRIM HAMLESİNE ANALİTİK BAKIŞ*

*Mehmet Sait DİLEK***

ÖZET

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistem, iki kutupluluktan çok kutupluluğa dönüşürken; eski Sovyet coğrafyasında da nüfuz mücadelesi gün geçtikçe yoğunlaşmaya başladı. NATO ve AB gibi kurumlar genişleme stratejisi gereği zamanında Rus idaresi altında yaşamış bazı devletleri kendi bünyesine katmayı başarırken; Rusya Federasyonu ise özellikle Putin dönemiyle birlikte yakın çevresinde Neo-Avrasyacılık fikri etrafında somut adımlar atmayı ilke olarak belirledi. NATO-AB ikilisi; Gürcistan ve Ukrayna gibi kimi devletlerle yakın işbirliği (Ortak Askeri Tatbikatlar-Doğu Ortaklığı vb.) kurmak amacıyla hareket ettiğinden RF; adı geçen iki devletin Batı sistemine entegre olma ihtimalini kırmızı çizgilerinin ihlali şeklinde değerlendirdi. Bu durum başka etkenlerin de devreye girmesiyle birlikte Gürcistan (2008) ve Ukrayna (2014) ile Moskova'nın sorunlar yaşamasını kaçınılmaz kıldı. Ukrayna'da yaşanan gerginliklerin büyümesi üzerine RF, ulusal çıkarlarını koruma güdüsüyle hareket ederek öncelikle Kırım ve Sivastopol'u kendi idaresi altına alma kararı almış dolayısıyla bu hamle Ukrayna'daki mevcut iç krizi enternasyonal bir hale dönüştürmüştür. Bu çalışmada RF'nin Kırım'ı ilhak etmesinin temel nedenlerini ve buna bağlı olarak tarafların bu konudaki yaklaşımlarını bilimsel metotlar ışığında değerlendirmeye tabi tutacağız.

Anahtar Kelimeler: Kırım, Rusya Federasyonu, Ukrayna, İlhak Politikası, Jeopolitik, Rusofon, Kırım Tatar Türkleri

ANALYTICAL VIEWPOINT REGARDING THE CRIMEA MOVE OF THE RUSSIAN FEDERATION

ABSTRACT

While the international system has transformed from bipolarity to multipolarity after the Cold War, the struggle for influence has started to intensify on the former Soviet geography with each passing day, as well. Organizations like NATO and EU have succeeded in including some

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, El-mek: mehmentsaitdilek@gmail.com

countries that used to be under the dominance of Russia at one time due to the enlargement strategy; whereas the Russian Federation has adopted the act of taking concrete steps around the notion of Neo-Eurasianism in the immediate surroundings as a principle especially as from the Putin era. As the NATO-EU duo has acted in order to establish a close cooperation (such as Joint Military Exercises-Eastern Partnership) with some countries like Georgia and Ukraine, RF has evaluated the possibility of the aforementioned two countries to be integrated into the Western system as the breach of red lines. This condition has made Moscow to experience inevitably problems with Georgia (2008) and Ukraine (2014) also due to emergence of other factors. Upon increasing tensions in Ukraine, RF has acted with the motion of protecting their national interests and has made decision to take primarily Crimea and Sivastopol under its dominance, and thus this move has transformed the present internal crisis into an international crisis in Ukraine. In this study, we will evaluate the main reasons for the RF to annex Crimea and accordingly relevant approaches of parties in the light of scientific methods.

STRUCTURED ABSTRACT

New actors that started to appear other than nation states after the Cold War made the international relations more complicated and difficult, compared to the past. Thus, concepts like globalization, horizontal organization, anarchical environment and multipolar system became the keywords which were frequently expressed by experts working in this field. In practice, this condition formed a basis for the strengthening of disorder instead of order, insecurity instead of security and uncertainty instead of certainty in the Post Cold War world. However, as today's foreign policy actors have occasionally acted with the awareness of the transformation into a pluralist structure, as well and accordingly they have tried to restructure the networks in the system and relations with other countries based on the engagement strategy. Thus, these realities inevitably require us to use necessarily the concepts like international system, international community, integration, interdependence and economy-centric foreign policy in both theory and in practice today. Considering the current incidents that have taken place in Ukraine, which is one of the most important centers of the Eurasian geography, and have transformed into an international crisis together with the annexation of Crimea; it is possible to see the disorder dimension of the aforementioned dilemma much better.

RF attached importance to titles like "Customs Union/Single Economic Space/Eurasian Economic Union Project" while trying to intensify its influence zone on the former Soviet territories based on the Doctrine of "Near Abroad"; however, even though it was so eager, it unavoidably felt uncomfortable with Western countries that became rival to it in the presence of countries in the region and took various actions (Proposal of Eastern Partnership/Ukraine-NATO Cooperation). In fact, the Yanukovich government explained that it had stopped works of the commission conducting the preparations of the EU Association Agreement and had rejected the law draft that would release the imprisoned former Prime Minister Yulia Tymoshenko one week before the

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

EU Eastern Partnership Summit that would take place in Vilnius. Thereupon, the Ukrainian groups reacting to these decisions especially in Kiev and its surrounding primarily started protest activities and then succeeded to inactivate the Yanukovych government, which had signed an agreement with the RF despite internal political tensions, as a result of a struggle that lasted for months. However, when this process turned out to be to the detriment of Moscow, Putin had to evaluate the incidents in Ukraine as "an unconstitutional coup" and "coup d'etat". This condition established a ground for pro-Russian groups to take action in locations such as Donetsk and Lugansk located in the eastern Ukraine, primarily the Crimean Peninsula, and thus, a national problem became an international problem in a short time with the military and political interventions of Moscow.

Today, the states may take extrajudicial actions by using the misinterpretation of some international legal norms and presence of certain weaknesses in the international system. However, considering the liabilities under the Charter of the UN, as well as the Helsinki Final Act, Ukraine-RF military base agreement of 1997, Budapest Memorandum of 5 December 1994 and the basic legal provisions in Ukraine Constitution; it would have been expected not to take a step to the detriment of Ukraine. However, the failure of obeying the pacta sunt servanda in interstate relations formed a basis for transforming present legal texts into virtual texts, which resulted in involving this matter among the factors that facilitated the annexation of Crimea by the RF. Considering the example of Crimea, the RF has attained a strategically important success. However, it will be inevitable for both West and East to embark on new struggles/new quests/new dialogues/new conflicts in a number of regions after the present success.

Khrushchev decided to hand over Crimea from the Russian Soviet Federative Socialist Republic to the Ukrainian Soviet Socialist Republic in 1954. Thus, Khrushchev intended to rivet his power both in the domestic and foreign policies by using slogans like 'Peaceful Coexistence' 'Convergence and Cohesion of Cultures' during his government and aimed to remove the existing traces of Stalin in direct proportion to such moves. However, considering the dimension of zeitgeist; this decision had a symbolic nature for the state of Russia and was a little reflection of Khrushchev's attempt for forming a new Russian model after Stalin. Considering Putin's current explanations, on the other hand, it is implied that the symbolic step that was taken in 1954 was actually a historic mistake and this situation was corrected also by their support.

The concepts of "chosen traumas" and "chosen glories" suggested by Vamik Volkan could also contribute to evaluation of the Crimea crisis from the perspective of Moscow. For instance, the dissolution of the USSR is a "chosen trauma" from the Russian people/government and the retrieval of Crimea is transformed into a "chosen glory". Thus, the psychological defeat that has been experienced by the Russian people/government since the beginning of the 1990s could partially be treated with the help of such moves.

After the annexation of Crimea, Putin had to make the following explanation; "We could not abandon the people in Crimea, we could not throw the people under the wheels of nationalist bulldozer". Considering

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

this sentence, it is primarily required to mention the fact that Moscow took the protection of RF supporters living in Crimea for granted and was able to transform the aforementioned groups into an instrument to be used for a direct intervention. Subsequently, Putin implied that he could transform this matter into a justification also for other countries in similar positions later on while putting the present annexation policy into action.

Considering the example of Crimean Peninsula, we encounter with a geography where people have spoken Russian for long years and the Rusofons are intense. The dominant Rusofon effect in the aforementioned area is felt not only demographically, but also politically, economically, socially and culturally. Ethnic Ukrainians and the Crimean Tatar Turks are among primary minorities of the region today. However, when the historical background is examined, it is also required to address to the Crimean Tatar Turks, who constitute the essential element of the region from all aspects and have been exposed to maltreatments throughout history. Because the aforementioned community has been in an anxious wait in terms of primarily protecting their language and identity since the annexation.

Moscow decided to annex Crimea, which was an important part of Ukraine due to historical, judicial and demographic reasons and by the Russian geopolitics. A reflection of the Post Cold War geopolitical struggle experienced between the Euro-Atlantic structure and the Russian Federation appears in the example of Ukraine (Black Sea-Sea of Azov-Kerc Strait). While the Western countries were approaching the Russian borders via both engagement and enlargement strategies with each passing day; it became inevitable for the RF, the largest country of the world, to have increased security concerns. These dangerous intimacies also unavoidably interrupted projects of the influence area (tourism, security, energy, commerce and transportation corridor) that Moscow intended to establish in the immediate vicinity. As a reflex, the RF was able to involve some strategic regions, which had/could not yet been annexed by the West, within its body by using hard power, as is seen in the examples of Georgia and Ukraine, and did not abstain from challenging the West while doing so. As the West took controlled steps against the Moscow-centered steps, it established a ground for the two aforementioned countries to experience partial unjust treatments. Additionally, the current incidents in Ukraine have showed how security is so fragile also in Europe once more.

As is mentioned before, considering the historical background of Crimea, the essential element of the region appears as the Crimean Tatar Turks. However, the RF has become successful at putting the geopolitical theories, important for itself, into action and changing the ethnic structure of the region in favor of Russians within the historical process. The fact that Crimea was symbolically given away to the Ukrainian Council during the USSR period did not also mean that the existence of Rusofon in the region was neglected. On the contrary, Moscow made close contacts with the groups under the influence of Rusofon during the tension between Ukraine-RF and annexed Crimea successfully. At this point, it is important for the Turkish foreign policy actors to advocate the rights of the Crimean Tatar Turks, who are the essential element of Crimea, on every platform and keep following their condition closely. In

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

this study, we will evaluate the main reasons for the RF to annex Crimea and accordingly relevant approaches of parties in the light of scientific methods.

Keywords: Crimea, Russian Federation, Ukraine, Policy of Annexation, Geopolitics, Rusofon, Crimean Tatar Turks.

GİRİŞ

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte, zamanın ABD Başkanı George H.W. Bush'un "Yeni Dünya Düzeni" olarak adlandırdığı bir döneme girildi. Aslında Bush'un adlandırması kendi orijinal buluşu olmayıp I. ve II. Dünya Harplerinin ardından ABD Başkanları da (Wilson-Truman) aynı kavramı ifade etmek durumunda kalmışlardı. Orijinallik kaygıları bir yana, Bush'un adlandırması kendi içinde doğruluk payı da barındırmaktaydı. Çünkü 45 yıl süren Soğuk Savaş deneyiminden sonra dünya devletleri alışık olmadıkları bir siyasal atmosfere girmiş, ABD de, tek "süper güç" kalmanın getirdiği güven artışı ve şaşkınlıkla yeni stratejiler belirlemeye başlamıştı (Erhan, 2001, s.82). Bu güven artışına örnek verecek olursak Bush, daha önce iki bloka bölünen dünyada artık tek süper gücün ABD olduğunu vurgulamış hatta konuşma içeriğini bir adım daha öteye taşıyarak mevcut durumun devletlerce hiçbir korku duyulmadan kabul edildiğini iddia etmişti (Bostanoğlu, 2008, s.332). Adı geçen dönemi yorumlayan Uluslararası İlişkiler Teorisyenlerinden Francis Fukuyama da tarihin sonunu ağırlıklı olarak SSCB'nin dağılmasına bağlamış olup dünyada liberal demokrasiye alternatif olabilecek herhangi bir rejimin bulunmadığı iddiasını ortaya atmıştı (Ceylan, 2006, s.237,243,249).

ABD, ütöpik olarak değerlendirilebilecek bu ruh halinden kısa bir süre içerisinde çıkmak durumunda kalmıştı. Çünkü bir taraftan etnik milliyetçilik, dinsel köktencilik ve kültürel ırkçılık gibi olumsuzluklar birçok bölgede varlığını iyice hissettirmeye başlamış; diğer taraftan da ulus devletlerin denetlemede zorluk çektikleri küreselleşen sermaye hareketleri, ekolojik felaketler, salgın hastalıklar, sanayi casusluğu, yasadışı göçler gibi hususlar ve ek olarak da ulus devletler dışında belirmeye başlayan yeni aktörler, uluslararası ilişkileri geçmişe nazaran daha karmaşık ve daha güç bir hale getirmişti. Dolayısıyla küreselleşme, yatay örgütlenme, anarşik ortam ve çok kutuplu sistem gibi kavramlar, bu alanda çalışan uzmanların sıklıkla ifade etmek durumunda kaldıkları anahtar kelimeler olmuştu. Bu durum pratikte ise Soğuk Savaş sonrası dünyada; düzen yerine düzensizliğin, güven yerine güvensizliğin, belirlilik yerine belirsizliğin güçlenmesine zemin hazırlamıştır (Keyman, 1997, s.25). Ancak mevcut sistemin hassas ve kırılgan olduğu somut örnekler ışığında görülmüşse/görülecekse de uluslararası sistemin varlığına da işaret etmek gerekir. Örneğin günümüzde dış politika aktörleri zaman zaman çoğulcu yapıya dönüşümün farkındalığıyla hareket etmektedirler ve buna bağlı olarak da sistemdeki ağırları ve diğer ülkelerle ilişkileri angajman stratejisini¹ esas alarak yeniden yapılandırmaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla bu gerçeklikler; ister istemez uluslararası sistem, uluslararası toplum, entegrasyon, karşılıklı bağımlılık ve ekonomi merkezli dış politika gibi kavramların da günümüzde hem teoride hem pratikte kullanılmasını kaçınılmaz kılmaktadır (<http://www.bilgesam.org/incele/1901/-soguk-savas-sonrasi-uluslararasi-sistemin-analizi/#.VTIXe9Ltmko>).

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden hemen sonra Washington, kendinden emin açıklamalar yaparken Rusya Federasyonu ise savunmacı bir çizgide hareket etmeyi tercih etmek zorunda kalmıştır. Moskova'nın savunmacı çizgisine bakıldığında ise 1991 tarihli Kozirev Doktrini karşımıza çıkar. Bu doktrinle Moskova'nın, Batı dünyası (özellikle ABD) ile birlikte hareket ederek "çok

¹ ABD, mevcut sistem üzerinde etkisini artırabilmek amacıyla angajman (engagement) stratejisine sıklıkla başvurmaktadır. Buna göre ABD, dünyanın birçok bölgesi ve ülkesiyle ekonomik, ticari, siyasi, askerî ve kültürel bağlantılar kurarak uluslararası sistemi şekillendirmeye çalışmaktadır. Bu yaklaşım günümüzde birçok ülke tarafından ikili ilişkiler kapsamında uygulamaya konulmaktadır (Gözen, 2012, s.6).

gelişmiş ülkeler kulübüne” girmeyi hedeflediği göze çarpmaktadır. Ancak kısa bir süre sonra, reel politığın de etkisiyle Primakov Doktrini (1996) devreye girmiş; Moskova bu kez ABD’nin küresel üstünlüğünü azaltmak için çok kutuplu uluslararası sistem içerisinde yer alan diğer güçlerle daha sıkı ilişki kurma stratejisini benimseme kararı almıştır. Örneğin, RF ve Çin, doktrinin yayınlanmasından kısa bir süre sonra Amerikan hegemonyacılığını kınayarak NATO’nun genişlemesine “izin verilemez” açıklamasını yapma gereği duymuşlardı. Putin’in iktidara gelişiyle birlikte eski Sovyet coğrafyasındaki Rus nüfuzunu arttırma motivasyonu, söz konusu doktrinin kapsamının daha da genişletilmesine neden olmuştur (Mammadov, 2014, s.29).

Bu motivasyon RF’nin, günümüzde uluslararası sistemdeki gelişmeleri tek başına yönlendirebilecek yetenek ve iradeye sahip bir süper güç konumuna getiremeyeceği aşikârdır. Buna karşın, RF’yi bölgesel bir güç formatında nitelendirmek de eksik bir değerlendirme olacaktır. 21. yüzyıl dünyasında ABD’yi nükleer silah hususunda tehdit edebilecek ya da onun politikalarını dengeleyebilecek (Veto Hakkı) sayılı güçlerden biri Moskova’dır. Sahip olduğu ve denetimi altında tuttuğu enerji kaynaklarının yanısıra dünyanın en geniş yüzölçümüne sahip bu devletin, birden fazla bölgede yer aldığı da göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla RF gibi bir güç söz konusu olduğunda “bölge”den değil, bölgelerden söz etmek gerekir (Tellal, 2010, s.230-231).

Bu kapsamda Avrasya coğrafyasının en önemli merkezlerinden biri olan Ukrayna’da gerçekleşen ve Kırım’ın ilhakıyla birlikte enternasyonal bir krize dönüşen halihazırdaki olaylara bakıldığında ise az önce bahsettiğimiz ikilemin düzensizlik boyutunu daha güçlü görebilmek mümkündür. Ancak Moskova-Kiev hattında yaşanan gerilimlerin SSCB’nin dağılması ve akabinde Ukrayna Parlamentosu’nun 24 Ağustos 1991 tarihinde bağımsızlık kararı almasıyla birlikte başladığı gerçeğini göz ardı etmemek gerekir.² Öyle ki Ukrayna’nın bağımsızlığını kazanmasından hemen sonraki dönemine göz attığımızda özellikle üç temel soruna atıf yapabilmek mümkündür: “1-Karadeniz filusunun paylaşımı ve Kırım’ın hukuki statüsüne dair iki taraflı görüşmeler; 2-Ukrayna’da yaşayan Rus nüfusun azınlık haklarının tanınması ve geliştirilmesi; 3-Ukrayna’daki nükleer silahların sökülerek Rusya Federasyonu’na nakli” (Büyükkakıncı, 2004, s.409-410).

RF ve Ukrayna; yukarıda bahsettiğimiz temel sorunları karşılıklı yaşamlarından ötürü kendi aralarındaki ilişkileri hangi model çerçevesinde geliştirebileceklerini de yeterince bilemiyorlardı. Bu durum, ilerleyen dönemlerde tarafların birbirlerine yönelik tutumlarında belirli bir güven bunalımı yaşamlarını kaçınılmaz kılmıştır (Büyükkakıncı, 2004, s.402). Ek olarak Araştırmacı Randall Schweller’in “Unanswered Threats” başlıklı makalesinde dile getirdiği kavramsal çerçevenin (güçler dengesi politikası) Ukrayna üzerinde oluşturduğu baskıya da atıf yapmak gerekir. Avrupa-Atlantik yapıyla RF arasında yaşanan rekabette; Kiev yönetimi kendi içinde barındırdığı mevcut zaafiyetlerinden de ötürü dış politikada ‘yetersiz denge politikası’ (underbalancing) uygulamak zorunda kalmıştır. Bu durum da ister istemez Ukrayna’yı ya RF ya da Batı yanlısı bir hale dönüşme gerçeğiyle karşı karşıya bırakmıştır (Anlar, 2014, s.213-215).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle; özelde iki taraf arasında yaşanabilecek gerilimlerin er ya da geç sadece bölgesel bir krize sebep olmayacağı aksine bölgenin jeopolitik ve jeostratejik öneminden ötürü çok daha geniş bir çevrede deprem etkisi gösterebilecek bir potansiyel barındırdığına dikkat çekmek gerekir. Öyle ki Ukrayna kriziyle birlikte mevcut fay hattı harekete geçmiş ve akabinde Avrupa’da güvenliğin ne kadar kırılgan olabileceği gerçeği bir kez daha karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmada RF’nin Kırım’ı ilhak etmesinin temel nedenlerini ve buna bağlı olarak tarafların bu konudaki yaklaşımlarını bilimsel metotlar ışığında değerlendirmeye tabi tutacağız.

² Ukrayna’nın bağımsızlığı, 1 Aralık 1991 tarihli referandumla halkın %90 çoğunluğu tarafından teyit edilmiştir (<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ukrayna-siyasi-iliskileri.tr.mfa>)

1-Doğu Ortaklığı/Avrasya Ekonomik Birliği Rekabeti

Doğu Ortaklığı vizyonunun ne olduğuna ve hangi ülkeleri kapsadığına bakarak; Ukrayna ve RF arasında yaşanan mevcut gerilimlerin neden kaynaklandığını kısmen de olsa tespit edebilmek mümkün görünmektedir. Doğu Ortaklığı önerisini Ukrayna, Moldova, Belarus, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan'a sunan AB üyesi ülkeler Polonya ve İsveç'tir (http://www.usak.org.tr/images_upload/files/analiz26son.pdf). Özellikle Polonya'nın tarihsel arka planına bakıldığında; Varşova'nın Rus idaresi altında baskı görmüş ülkeler kategorisinde yer almış olduğunu görmekteyiz (Armaoğlu, 1993, s.285-295). Bu kapsamda özellikle Polonya, her ne kadar az önce bahsettiğimiz sebepten dolayı bu öneriyi sunmadığını iddia etmişse de ve haklı olarak bu önerinin pek çok gerekçesi olsa da Russophobia'nın³ Polonya'da taban bulduğu aşıkardır.

Dönemin Polonya Dışişleri Bakanı Radoslaw Sikorski'ye göre; Ukrayna bunalımının temelinde AB'nin Doğu Ortaklığı programıyla Kiev'e ulaşma amacına RF'nin olumsuz tepki göstermesi rol oynamıştır (http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/02/140204_polonya_ukrayna_analiz.shtml). Polonya, yaşanan ilhak olayının domino etkisi göstermesinden de çekinerek güvenlik kaygısıyla hareket etmiş ve buna bağlı olarak da mevcut olaya daha somut tepki gösterilmesini isteyen ülkeler içerisinde başı çekmiştir. Buna karşılık Müttefik devletler/örgütler ise bölgedeki saldırgan hareketlere karşı kayıtsız kalmayacakları mesajını 'Kırım örneğinden sonra' (<http://www.haber7.com/avrupa/haber/1165533-nato-ukraynaya-destegi-surdurecek>; <http://haber.gazetevatan.com/rusyaya-uc-nato-ulkesinden-ortak-tepki/635297/30/dunya>; <http://www.aa.com.tr/tr/haberler/296607--nato-ile-rusyadan-kritik-zirve>) daha güçlü tonda vermeye başlamışlardır. Örneğin ABD Başkanı Obama, Polonya'da komünizmin yıkılışının 25. Yıldönümü (4 Haziran 2014) anısına yaptığı konuşmada; Polonya demokrasisinin Avrupa için önemine vurgu yapmış; "NATO'nun beşinci maddesi mucibince Polonya, Estonya, Litvanya, Letonya ve Romanya gibi üye ülkelerin RF karşısında asla yalnız bırakılmayacağı" ifadesini kullanma ihtiyacı hissetmiştir (<http://tr.euronews.com/2014/06/04/obama-polonya-da-dogu-avrupali-muttekliklerine-guvence-verdi/>).

İsveç ise NATO'nun kurulduğu günden beri, bir saldırıya uğraması halinde, NATO üyesi bazı ülkelerin verecekleri fiili bir güvenlik garantisinin varlığını hissettiği gibi; müşterek güvenlik konusunda üye olmadıkları halde uzun zamandır NATO ile birlikte çalışma stratejisi izlemektedir. Bu sebeple RF'nin bölgede daha yayılmacı bir tavır sergilemesi ihtimalinden İsveç'in de rahatsızlık duyduğu/duyacağı ortadır (<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/history.html>). Bu bağlamda Sabık İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt, RF'nin Kırım'ı ilhak etmesine tepki gösterdiği konuşmasında "Hiçbir ülkenin, kendi vatandaşlarını koruma bahanesiyle diğer ülkeleri işgal etme hakkı bulunmamaktadır. Daha önce Avrupa tarihinde bu doktrini, bu teoriyi kullanan güç yanlısı rejimler (Hitler Almanya'sı) oldu. İşte bundan dolayı; Avrupa barışının ve düzeninin temelinde soğuk savaştan beri bu hususi anlayışı reddetme vardır" ifadesini kullanmıştır (<http://tr.euronews.com/2014/03/03/rusya-nin-kirim-i-iskal-girisimine-karsi-diplomatik-cozum-arayisi-hiz-kazandi>). Benzer bir açıklama Demokrat Parti aday adaylarından biri olan Hillary Clinton tarafından da dile getirilmiştir (<http://www.theguardian.com/world/2014/mar/06/hillary-clinton-says-vladimir-putins-crimea-occupation-echoes-hitler>).

³ Russophobia-Polonya (<http://www.eisa-net.org/be-bruga/eisa/files/events/stockholm/taras.sgir.russia.pdf>); Polonya, II. Dünya Harbi esnasında Smolensk kentine yakın Katin Ormanı'ndaki üç ayrı toplama kampında tutulan doktor, avukat, öğretim üyesi, mühendis, polis ve rahip yedek subaylardan oluşan 22 bin Polonyalı savaş esirinin Rus askerleri tarafından katledildiğini dile getirmektedir. RF, katliamın Stalin'in emriyle yapıldığını kabul ederek bu konuyla ilgili belgeleri kamuoyuyla paylaşma ihtiyacı hissetmiştir (http://www.radikal.com.tr/dunya/rusya_katin_katliami_belgelerini_yayimladi-994000).

Dönemin İsveç Başbakanı Reinfeldt ise “Uluslararası yapılanmalara uygun olmayan bir şekilde hareket eden güçlü bir komşunuz varsa, önceden tedbirlerinizi almak zorundasınız” diyerek Ukrayna’da yaşanan olayları kendileri açısından tehlikeli bulduğunu ifade etmekten çekinmemiştir (<http://www.defensenews.com/article/20140316/DEFREG01/303160008/Russian-Threat-Re-Energizes-Sweden-s-Push-Join-NATO-Boost-Spending>). Bu beyanatlarda bulunan dış politika aktörlerinin yerine yenileri geldiği halde İsveç’in mevcut krize bakış açısı değişmemiş olup İsveç-NATO ilişkileri de gün geçtikçe daha fazla ilerleme göstermektedir (<http://www.trthaber.com/haber/dunya/nato-isvec-ve-finlandiya-ile-isbirligini-artiriyor-184915.html>).

Tekrar ana konuya dönersek; AB üyesi diğer ülkeler, 2008 Ağustos’unda yaşanan RF-Gürcistan Savaşı’nın da etkisiyle Polonya ve İsveç’in sunduğu Doğu Ortaklığı⁴ önerisine 2009 yılında olumlu yaklaşma kararı almışlardı. Bu hamle ile AB, Avrupa Komşuluk Politikası’nı farklılaştırma ilkesi boyutunda yeniden ele alarak (Sarı, 2015, s.1-2); Transkafkasya bölgesine yönelik inisiyatif kapsamında Ukrayna, Moldova, Belarus, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan ile tam üyelik perspektifi olmaksızın ilişkileri geliştirmeyi hedeflemişti. Birlik, üyelik perspektifi vermeden Doğu Avrupa’dan Kafkasya’ya uzanan coğrafyada yer alan ülkelerle yeni ortaklık anlaşmaları yoluyla serbest ticaretten aşamalı vize serbestisine, ortak savunma politikasından; bilim, kültür alanında işbirliğini yoğunlaştırmaya ve adı geçen ülkelerin AB norm ve uygulamalarını kendi iç siyasalarında hayata geçirmelerine kadar birçok hedefle çevresinde “iyi yönetilen”, “dost ülkelerden oluşan”, “refah seviyesi yüksek” ve “istikrarlı” bir bölge yaratmayı amaçlamıştı (http://www.usak.org.tr/images_upload/files/analiz26son.pdf).

Bu gelişmeler yaşanırken Yanukoviç hükümeti, Vilnius’ta gerçekleşecek AB Doğu Ortaklığı Zirvesi’ne (28-29 Kasım 2013) bir hafta kala (<http://tr.euronews.com/2013/11/21/ukrayna-ab-ile-ortaklik-anlasmasi-ni-imzalamaktan-vazgecti/>), AB Ortaklık Anlaşması hazırlıklarını yürüten komisyonun çalışmalarını dondurduğunu ve tutuklu bulunan sabık Başbakan Yulia Timoşenko’nun serbest bırakılmasına olanak tanıyan yasa tasarısını reddettiğini açıklamıştır (<http://www.aa.com.tr/tr/dunya/254474--timosenkoya-ozgurluk-karari-yine-cikmadi>). Bunun üzerine özellikle Kiev (Bağımsızlık Meydanı) ve çevresinde bu kararlara tepki gösteren Ukraynalı gruplar önce protesto faaliyetlerine başlamış (<http://www.amerikaninsesi.com/content/ukraynada-protesto-gosterileri-suruyor/1798895.html>) akabinde iç siyasal gerginlikler yaşandığı halde RF ile anlaşma (<http://www.aljazeera.com.tr/haber/yanukovic-rusya-ile-anlasmayi-savundu-0>) imzalamış olan Yanukoviç yönetimini aylarca süren mücadele neticesinde devre dışı bırakabilmeyi başarmışlardır (<http://www.aa.com.tr/tr/haberler/279971--ukrayna-basbakani-istifa-etti>; http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/02/140222_ukrayna_azil.shtml).

Putin, anlaşma sonrası ülkesinin Ukrayna’dan siyasi kazanç elde etme ya da Kiev’in Avrupa Birliği ile ticaret anlaşmasını önleme amacıyla değil “kardeşlik sevgisiyle” yardım ettiğini iddia etmiştir (<http://www.amerikaninsesi.com/content/ukraynaya-yardim-kardeslik-sevgisinden/1813707.html>). Ancak yaşanan süreç Moskova aleyhine şekillenince Putin, bu kez olayları Ukrayna’da “anayasaya aykırı bir şekilde darbe yapıldığı” ve “silah zoruyla yönetime el konduğu” (http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/03/140304_putin_rusya_yeni.shtml) şeklinde değerlendirme gereği duymuştur. Bu durum Kırım Yarımadası başta olmak üzere Ukrayna’nın doğusunda yer alan Donetsk ve Lugansk gibi yerlerde bu kez RF yanlısı grupların⁵ harekete geçmesine zemin hazırlamış dolayısıyla ulusal bir sorun Moskova’nın da askeri ve siyasi

⁴ Doğu Ortaklığı hakkında geniş bilgi için Bkz. http://www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/eastern_partnership/

⁵ Donetsk ve Lugansk bölgelerinde faaliyet gösteren Rusya yanlısı gruplar, Ukrayna’yı ‘Malorossiya’ (Küçük Rusya) olarak adlandırmaktadırlar (<http://qha.com.ua/tr/siyaset/rusya-da-ukrayna-yi-kucuk-rusya-olarak-adlandirmak-istiyorlar/132967/>).

müdahaleleriyle kısa bir süre içerisinde enternasyonal bir sorun haline dönüşmüştür (http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/04/140417_putin_ukrayna.shtml).

Ukrayna'daki ayrışmanın kimlik temelli (Doğu-Batı) değil de, daha ziyade siyasi ve ekonomi-politik bir zeminde meydana geldiğini ileri süren görüşler de mevcuttur. Bu görüş merkezinden bakıldığında Kiev'deki krizin temelinde ülkedeki siyasal sistemin kırılganlığı ve buna bağlı olarak da bu kırılganlığı besleyen oligark yapılanma ve ek olarak halkın sosyo-politik talepleri rol oynamıştır. Bu politik istikrarsızlığı fırsat bilen Rusya liderliğinin de neo-emperyal saiklerle hareket ederek Kırım'a askeri çıkarma yaptığı ve bu bölgeyi kendisine bağlamaya çalıştığı ifade edilmektedir (http://file.setav.org/Files/Pdf/20140320184806_ulke-ici-krizden-uluslararası-soruna-ukrayna-kırım-meselesi-pdf.pdf).

Madalyonun diğer tarafına bakıldığında 2000 yılında Putin'in başkanlık makamına geçtiği ve buna bağlı olarak da yakın çevredeki ülkelerde Rus nüfuzunu yeniden kurma stratejisini benimsediği göze çarpar. Bu stratejinin en somut örneklerinden birisi de liderliğini yürüttüğü Avrasya Ekonomik Birliği Projesi'dir. Bu kapsamda Aleksandr Dugin'in "RF, Kafkasya'da daima kendi nüfuzunu ve stratejik varlığını koruma ve kuvvetlendirme imkanı bulan Çarlık Rusya'sının jeopolitik geleneklerini sürdüren sağlam bir yapının kurulmasını arzulamaktadır" (<http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/9S04m2u7QNMLFkuTFmxFZP7dHN6KNB.pdf>) ifadelerini hatırlamak gerekir. Çünkü Putin, aynı stratejiyi daha kapsayıcı bir surette Avrasya ülkeleri açısından da pratiğe dökme stratejisi izlemektedir.

Gerçekten de RF, "Yakın Çevre" Doktrinini⁶ esas alarak eski Sovyet topraklarında nüfuz alanını kuvvetlendirmeye çalışırken "Gümrük Birliği/Tek Ekonomik Alan/Avrasya Ekonomik Birliği Projesi" gibi başlıklara önem vermiş (<http://www.analistdergisi.com/sayi/2014/08/ideolojiden-pratige-putin-in-megola-idea-si-avrasya-birligi>); ancak bu kadar istekli olduğu halde Batılı devletlerin bölge ülkeleri nezdinde kendisine karşı rakip olup çeşitli adımlar atmasından ise rahatsızlık duymuştur (http://turkish.ru/2013_10_03/rusya-yakin-cevre-doktrinini-guclendiriyor/). Örneğin; RF-Gürcistan Savaşı (2008) sonrasında görüleceği üzere Moskova; Abhazya ve Güney Osetya'daki nüfuzunu kademeli bir şekilde artırmaya devam ederek; Tiflis ve destekçilerine karşı meydan okuma stratejisini sürdürmeyi ilke olarak benimsemeye devam etmektedir (http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150318_rusya_guney_osetya; <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/27652576.asp>; Öztürk, 2009, s. 1-27).

Bu bağlamda tekrar konumuza geri dönersek RF, Ukrayna'nın başta doğal gaz bağımlılığı olmak üzere ekonomik açıdan yaşadığı sıkıntılardan ve iç/dış politikada yaşamış olduğu ikilemlerden azami ölçüde yararlanmaya çalışmaktadır. Moskova bu noktada ilkin askeri seçeneklerden faydalanarak Kırım'ı ilhak etme kararı almış; akabinde ise pazarlık gücünü artırmak amacıyla Ukrayna'nın doğusunda yer alan RF yanlısı grupların faaliyetlerini destekleme seçeneğine başvurmuştur. Böylece Putin yönetimi, Gürcistan örneğindeki uygulamaların bir benzerinin, Ukrayna sınırlarında da kurulabilmesi için ilk adımları atarak Batı'nın mevcut politikalarına karşı meydan okuma stratejisini sürdürmeyi ilke edinmiştir.

2-Bazı Uluslararası Hukuk Normlarının Devletlerce Farklı Yorumlanabilmesi

ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, Kırım'da yaşanan olaylar (Mart 2014) nedeniyle yaptığı yazılı açıklamada (<http://dunya.milliyet.com.tr/ukrayna-dan-rusya-ya-sert-tepki-/dunya/detay/1844810/default.htm>) "ABD, Moskova'nın; BM Şartı altındaki yükümlülüklerine,

⁶ RF, 1993'te ilan ettiği "Yakın Çevre" politikasıyla, eski Sovyet coğrafyasını ekonomi ve güvenlik açılarından yaşamsal çıkar alanı ilan etmiş ve bu husus RF'nin "Monroe Doktrini" olarak adlandırılmıştır (Tellal, 2010, s.206).

Helsinki Nihai Senedi'ne (1 Ağustos 1975), Ukrayna ile 1997 tarihli askeri üs anlaşmasına ve 5 Aralık 1994 tarihli Budapeşte Memorandumu'na (Mutâbakat) tamamen aykırı olarak Ukrayna toprağını istilasını ve işgalini; egemenlik ve toprak bütünlüğünü ihlal etmesinden ötürü kınar" ifadesini kullanmıştır. ABD Başkanı Obama ise Kırım'ın geleceğine yönelik referandum kararıyla ilgili olarak, "Bu karar Ukrayna Anayasasını ve uluslararası kanunları ihlal manasına gelmektedir. Ukrayna'nın geleceğine dair her türlü tartışmaya meşru hükümet de müdahil bulunmalıdır" diye konuşmuştur (<http://www.hurriyet.com.tr/obamadan-flas-ukrayna-aciklamasi-25955307>).

Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na göre ise Kırım'da yapılan referandumun uluslararası standartlarda herhangi bir şekilde özgür iradelerin beyan edildiği ve herkesin katıldığı bir nitelikte değerlendirilmesi mümkün değildi. Ayrıca, Ukrayna Anayasası ve Budapeşte Memorandumu (Mutâbakat) kapsamında Ukrayna'nın toprak bütünlüğü konusunda bir referandum yapılması da başlı başına hukuk dışı bir görüntüyü. Davutoğlu, Ukrayna'nın, "toprak bütünlüğünün garanti altına alınacağı" teminatıyla elindeki nükleer silahlardan vazgeçtiğini anımsatarak RF, İngiltere ve ABD'nin atmış oldukları imzalara ahde vefa ilkesi kapsamında bakmaları gerektiğini hatırlatmıştı (<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1525255-davutoglu-referandum-domino-etkisi-yaratabilir>).

Kırım hususunda Amerikalı ve Türk dış politika yürütücülerinin yukarıda yer verdiğimiz açıklamaları incelendiğinde ilkin; Washington ve Ankara'nın imzası olan her ülke gibi RF'nin de; "BM Şartı altındaki yükümlülükler" dolayısıyla adı geçen uluslararası örgütün amaçlar ve ilkelerine uygun davranmasını bekledikleri görülmektedir (http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf). Öyle ki BM Şartı'nın 2. Maddesi'nde "Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasal bağımsızlığa karşı, gerek BM'nin Amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar" (http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf) ifadesi yer aldığı halde RF, Kırım'a müdahale etmekten çekinmemiştir.

İkinci olarak; "Helsinki Nihai Senedi" kapsamında "Egemen eşitlik, egemenliğin özündeki haklara saygı; tehdide veya kuvvet kullanmaya başvurmama; sınırların dokunulmazlığı; devletlerin ülke bütünlüğü; anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümü ve içişlerine karışmama" gibi başlıklar Moskova'ya bir kez daha hatırlatılmıştır (<http://www.hyd.org.tr/?pid=290>).

Üçüncü olarak; Washington, Ukrayna-RF arasındaki "28 Mayıs 1997 tarihli Askeri Üs Anlaşması"na atıf yapma gereği duymuştu. Adı geçen anlaşma gereğince 1997'de 20 yılına imzalanan askeri üs anlaşmasının 21 Nisan 2010'da Harkov'da (Kharkiv) revize edildiğine (doğalgaz indirimi karşılığında ek 25 yıl 2017+25=2042) işaret edilmişti. Ancak son yaşanan gerilimler neticesinde Putin, Rusya Parlamentosu alt kanadı Duma'nın ve üst kanadı Federasyon Konseyi'nin Kiev'le askeri üs anlaşmasının feshine dair aldığı kararı imzalayarak hem anlaşmayı Moskova nezdinde geçersiz kılmış hem de Ukrayna'ya Karadeniz Filosu ve üs anlaşması nedeniyle herhangi bir kira ödemesi yapmama kararı almıştır. Kiev'e göre ise bu durum Karadeniz Filosu'nun Sivastopol'daki varlığını hukuk dışı hale getirmiş dolayısıyla gelecekte Rus filosunun bölgeden çekilmesi kaçınılmaz olmuştur (<http://www.bugun.com.tr/son-dakika/ukrayna-ile-askeri-us-anlasmasinin--haberi/1043014>; <http://www.turksam.org.tr/haberin-yorumu-detay/1082-ukrayna-ile-rusya-arasindaki-iliskiler-ve-kharkiv-anlasmalari-hakkinda-uzman-gorusu>).

Dördüncü olarak; Washington-Ankara ikilisi, 5 Aralık 1994 tarihli Budapeşte Memorandumu (Mutâbakat) adı altında imzalanmış olan hukuki metni Moskova'ya hatırlatmaktadırlar. Bu metnin tarihsel arka planına bakıldığında ise SSCB'nin yıkılmasıyla birlikte Ukrayna, Belarus ve Kazakistan'ın da nükleer silahlara sahip ülkeler kategorisine yükseldiği

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

gerçeğidir. Ancak ABD, RF, Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda; adı geçen üç devletin nükleer güç kullanabilme özelliği⁷ kazanmalarından rahatsızlık duyarak mevcut haklarından feragat etmelerini talep etmişlerdir. Öyle ki yapılan görüşmeler neticesinde Ukrayna (Publication date:19/12/1994; Symbol:A/49/765); Belarus (Publication date 13/1/1995; Symbol:CD/1287) ve Kazakistan (http://www.exportlawblog.com/docs/security_assurances.pdf) aynı içerikli metinlere ayrı ayrı imzalar atarak nükleer silah bulundurmaktan feragat etmişlerdi. Bu feragat nedeniyle büyük güçler ise meşru müdafaa hakkı dışında adı geçen ülkelerin toprak bütünlüklerine ve siyasi bağımsızlıklarına karşı kuvvet kullanmaya başvurmaktan kaçınacaklarına, kendi silahlarını adı geçen ülkelere karşı kullanmayacaklarına dair ayrı ayrı taahhütte bulunmuşlardır (<http://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>).

Fransa ve Çin de daha sonra bu garanti sistemine katılmış olup 4 Aralık 2009'da ise ABD ve RF ortak bir deklarasyonla Ukrayna'ya sağlanan güvenlik garantisinin START-I Antlaşmasının geçerliliğini kaybetmesiyle sona ermeyeceğini beyan etme gereği duymuşlardı (<http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/dec/133204.htm>). Ancak bu güvencelere rağmen Ukrayna, Kırım üzerindeki egemenliğini imzacı devletlerden biri olan RF'nin askeri ve siyasi müdahaleleriyle kaybetme gerçeğiyle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle ABD'nin 1994 tarihli Budapeşte Memorandumu yükümlülüğünü gerekçe göstererek kendisi gibi nükleer bir güç olan RF ile Kırım sorunu nedeniyle savaşı göze alıp alamayacağı kamuoyunda tartışma konusu olmuştur (<http://www.haberturk.com/dunya/haber/927213-budapeste-anlasmasi-savasi-tetikleyebilir>). Ancak her iki tarafın da nükleer güce sahip olması Karşılıklı Kesin Mahvolma'yı getireceğinden (Dağ, 2009, 54) Batı ülkeleri askeri seçeneklerden değil de ekonomik ve siyasi yaptırımları aktif hale geçirme modelinden faydalanma yoluna gitmiştir.

Tekrar Budapeşte Memorandumu'na (Mutâbakat) dönersek mevcut belgenin imzacı devletler tarafından Mutâbakat Zaptı (Memorandum of Understanding) kapsamında değerlendirilmiş olduğunu hatırlatmak gerekir. Öyle ki Mutabakat Zaptının tanımına bakıldığında; "Uluslararası anlaşma ya da uzlaşmalardan daha az resmî niteliğe sahip olan uluslararası senet görünümünde olduğu ve genellikle uluslararası bir anlaşmanın çatısı altında uygulamaya dönük düzenlemeler" (Dağ, 2009, 379) ibareleri karşımıza çıkmaktadır. Ek olarak adı geçen metnin içeriğine bakıldığında ise Ukrayna'nın savunulması için askeri bir müdahale garantisi bulunmadığı gibi imzacı devletlere ahde vefa ilkesine uymamaları durumunda herhangi bir yaptırımdan da bahsedilmemiştir.

Ancak mevcut belgelerdeki bir takım eksiklikler tarafımızdan dile getirilmiş olsa da Budapeşte Memorandumu, Ukrayna'nın, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'na katılması yönünde bir irade beyanı özelliği de taşımaktadır. Dolayısıyla adı geçen hukuki metin, Ukrayna'nın bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün garanti altına alındığı uluslararası bir belge niteliği de taşımaktadır. İmzacı devletler arasında RF'nin yer almış olması, doğal olarak RF için de aynı yükümlülüklerin geçerli hale gelmesi sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu tarafından alınan kararlar neticesinde Kırım'ın RF'ye katılması, Moskova'nın yükümlülüklerini ihlal ettiği anlamına geldiği gibi uluslararası hukukun bazı normlarının devletlerce farklı yorumlanabildiğini de göstermektedir (Özarslan, 2014, s.129).

⁷ (Klare, 1995) yılında yayımlanan eserde; nükleer güce ulaşmak isteyen devletler kendi içinde kategorize edilerek 'serseri devletler' tabiri kullanılmıştır. Bu noktada özellikle Batı karşıtı devletlerin nükleer güce ulaşarak mevcut sistemi telafisi mümkün olmayan bir hale dönüştürebileceği kaygısı ön plana çıkmaktadır. Ancak geçmişten günümüze bakıldığında savaş alanlarında nükleer silah kullanan tek devletin ABD olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir kanaatindeyim.

Beşinci olarak; Washington-Ankara ikilisi; Kırım krizini genel olarak Ukrayna Anayasası; özelde ise Kırım Özerk Cumhuriyeti başlıklı maddeler (134-139) kapsamında da değerlendirmeye tabi tutmuştur. Örneğin 138. Madde’de, Kırım Özerk Bölgesi’nin yerel referandum yapabileceği belirtilmiş de; 73. Madde’de, Ukrayna topraklarının ve sınırlarının değişimini içerecek bir talebin ancak tüm Ukraynalıların (18 yaş ve üzeri) katılacağı bir referandumla belirlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında iç hukuka ilişkin olan ayrılma talebi, ancak bu süreç işletilerek gerçekleştirilebilirdi (<http://www.ccu.gov.ua/en/doccatalog/list?currDir=12083>; http://www.radikal.com.tr/yorum/kirim_referandumla_ukraynadan_ayrilabilir_mi-1180960; Özarslan, 2014, s.125-128).

Putin ise yukarıda bahsettiğimiz tüm hususları göz ardı edip; Ukrayna’da bulunan RF yanlısı grupların hayatlarından endişe ettikleri gerekçesini ön plana çıkararak başta Kırım Özerk Cumhuriyeti olmak üzere Ukrayna’da bulunan Rus silahlı kuvvetlerine bağlı askeri birliklere, gerektiğinde kuvvet kullanılmasına izin verilmesi hususunu 1 Mart 2014 tarihinde Duma’dan talep etmiştir (Abdullahzade, 2014, s.161-162; http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=17&cat=365366673#.Vfw7PNLtmko). Bu süreçte Rus ordusu, sınıra yığılmak yapmak ve alarm durumuna geçmekle beraber Hibrid Savaş adı verilen bir yöntemle Kırım’da ilhak sürecini başlatmıştır. Avrupa medyası tarafından “little green man” (RF Savunma Bakanı Sergei Shoigu’nun açıklamalarından sonra “polite man”) olarak adlandırılan kimlikleri ve aidiyetleri belli olmayan, iyi eğitilmiş ve ağır silahlı, yüksek koordinasyona sahip gruplar kritik öneme sahip yapıları, hızlı ve en az çatışmaya girecek bir şekilde işgal etmiştir. Moskova etkisindeki Kırım Özerk Cumhuriyeti Parlamentosu ise 11 Mart 2014’te bağımsızlık bildirisi yayımlamış olup 16 Mart 2014’te yapılan referandum sonucunda ise RF’ye bağlanma kararı almıştır. Bu gelişmelerden sonra Rus düzenli birliklerinin Kırım’a girmeye başlamış olduğu daha somut bir şekilde ortaya çıkmıştır (<http://siberbulten.com/makale-analiz/hibrid-savas-ve-siber-uzay/>; Darczewska, 2014, s.1-36; Galeotti, 2014, s.156-164; <http://tass.ru/en/russia/728404>).

RF’nin Ukrayna gerilimine yönelik tezlerine ana hatlarıyla bakıldığında ise aşağıdaki hususlar göze çarpmaktadır: 1-Mevcut Kiev hükümetinin meşru bir hükümet olmayıp, coup d’etat (darbe) gerçekleştirdiği; 2- Ukrayna’da uygulanan milliyetçi politikaların Rus azınlığın temel haklarını tehdit ettiği; 3-Yaşanan insani kriz karşısında potansiyel bir mülteci akınına karşı tedbir alınması zorunluluğu; 4-RF Anayasası’ndaki “federasyonun vatandaşlarının güvenliğini gerekirse sınırları dışında da koruma” şeklindeki maddenin varlığı; 5-Devrik lider Yanukoviç ile Kırım Özerk Bölgesi Başbakanı’nın; RF’yi bölgedeki güvenlik ve istikrarı sağlamak üzere davet etmiş olmaları (http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=17&cat=365366673#.Vfw7PNLtmko).

Görüldüğü üzere giderek büyüyen krizde Kırım Parlamentosu nesne görüntüsü verirken olayları perdeleme politikası kapsamında organize eden asıl güç özne konumundaki Kremlin’dir. RF, Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası hukukun bazı normlarının farklı yorumlanabilmesinden faydalanan ülkeler içerisinde yer alarak etki alanını genişletici adımları kararlı ve soğukkanlı bir biçimde atmaya devam etmektedir (http://www.zaman.com.tr/yorum_kirim-krizi-ve-uluslararası-hukuk_2205540.html).

Öte yandan bağımsızlıkla eşdeğer dış self-determinasyon hakkının kullanılabilmesi için de üç önemli aşamanın gerçekleşmesi gerekirdi. a-Ayrılacak olan toprak değil, insanlar olmalı; b-Bu insanlar şiddetli ve yaygın insan hakları ihlallerine maruz kalmalı; c-Bu ihlalleri sonlandıracak etkili ve yeterli ulusal ya da uluslararası çözüm mekanizmaları bulunmamalı (http://www.radikal.com.tr/yorum/kirim_referandumla_ukraynadan_ayrilabilir_mi-1180960).

Self determinasyon hakkı da, özellikle günümüzde fazlasıyla siyasileşmiş, daha doğru ifadeyle reel-politiğin gölgesinde şekillenebilen bir hal almıştır. Devletler, self determinasyon

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

hakkının uygulanması kapsamında maalesef uluslararası hukuktan ziyade kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket edebilmektedirler (Abdullahzade, 2014, s.197-198; Özarslan, 2014, s.129-130; <http://haber.star.com.tr/acikgorus/uluslararasi-hukuk-acisindan-kirimin-ilhaki-ve-self-determinasyon-hakki/haber-859182>).

Tekrar konumuza geri dönersek Moskova, Ukrayna'da yaşanan gerilimleri kırmızı çizgilerinin ihlali şeklinde değerlendirerek bölgedeki Rus etnik varlığının girişimlerini destekleme kararı aldı. Bu durum iç işlerine müdahale, oldu bitti, ilhak ve güç gösterisi adlı politikaların⁸ uygulamaya konulması manasına geldiğinden mevcut müdahaleler sözde hukuksal meşruiyet zırhıyla örtülmeye çalışıldı. Dünya kamuoyuna saldırgan bir devlet olmadıkları mesajını vermeye çalışan Putin, Kırım Yarımadası'nda yaşayan Rus kökenlilerinin/yanlılarının öncelikle referanduma gidip Ukrayna'dan ayrılma hakkını elde etmelerini akabinde ise Kırım Cumhuriyeti ve federal öneme sahip Sivastopol şehrinin 84. ve 85. bölge olarak Moskova'ya bağlanması prosedürlerinin tamamlanmasını kısa vadede hedefledi. Öyle ki RF, Ukrayna'daki iç kriz ortamından istifade ederek kendisi açısından tarihi ve coğrafi derinliği olan bir bölgeyi, "de facto" da olsa kendi topraklarına katmayı (21 Mart 2014) başarabilmiştir (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20604>; <http://www.netgazete.com/dunya/624619.html>; http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/1EB0F5937A80B6B444257CA500519090).

ABD ve müttefikleri ise referandumun hemen öncesinde meseleyi BM Güvenlik Konseyi'ne taşımışlar ve gerek referandum gerekse referandumun sonucunda Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin statüsünde yapılacak muhtemel bir değişikliğin geçersiz olacağını vurgulayan karar tasarısını Konsey'e sunmuşlardı. Ancak RF, Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenliğine saygı gösterilmesine vurgu yapan ve uluslararası toplumdan referandumun sonuçlarını tanımamasını öngören bu karar tasarısını veto ederek Güvenlik Konseyi'ni sürecin dışına itme eylemini gerçekleştirmiştir. Bu durum BM yapısını oluşturan en üst kurulun antidemokratik yapısına bir kez daha işaret ettiği gibi çözüm odaklı sloganlar (Dünya Beşten Büyüktür; Başka Bir Dünya Mümkün) noktasında adı geçen uluslararası örgütün yeniden yapılanması gerektiği hususunu tüm muhataplara yeniden hatırlatmış bulunmaktadır (<http://www.ntvmsnbc.com/id/25504483/>).

Moskova bir taraftan uluslararası alanda nüfuzunu artırmaya yönelik adımlarını soğukkanlı bir şekilde atmaya çalışırken, diğer taraftan da siyasi ve askeri açıdan nüfuz alanı içinde gördüğü yerlere yönelik batı merkezli müdahalelere karşı meydan okuma stratejisini izlemeye devam etmektedir. Bu duruma ilaveten; uluslararası toplumun kendi içindeki dağınıklığı ve özellikle yaklaşan seçimlerin de etkisiyle ABD'nin norm ihlallerini güçlü bir şekilde cezalandıracak liderlik gösterememesi; Moskova'nın farklı bölgelerde yeni adımlar atabilmesini kolaylaştırmaktadır (<http://haber.star.com.tr/acikgorus/uluslararasi-hukuk-acisindan-kirimin-ilhaki-ve-self-determinasyon-hakki/haber-859182>; http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201457_1sabankardas.pdf).

RF, Kırım örneğinde stratejik açıdan önemli bir başarı kazanmış durumdadır. Ancak mevcut başarıdan sonra da birçok bölgede Batı ve Doğu'nun yeni mücadeleler/yeni arayışlar/yeni diyaloglar/yeni anlaşmazlıklar içerisine girmeleri kaçınılmaz olacaktır. Örneğin; ABD öncülüğünde; RF'ye karşı ekonomik ve siyasi enstrümanlar vasıtasıyla bir takım yaptırımlar paketi uygulamaya konulmuşsa da özellikle Normandiya Dörtlüsü (RF-Ukrayna-Almanya-Fransa) olarak anılan ülke

⁸ Güç gösterisi politikası kapsamında örnekler vermek gerekirse; 1-RF'nin Hazar kıyısındaki Astrahan bölgesinde yer alan "Kapustin Yar" askeri poligonundan 4 Mart 2014'te nükleer başlıklı taşıyabilen kıtalararası Topol-M füzesi fırlatılmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/25941110.asp>); 2-Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Moskova'dan takip ettiği tatbikatta (8 Mayıs 2014), denizaltılardan ateşlenen füze, hedefleri vurmuş olup Hava Kuvvetleri ise nükleer başlıklı füze ile yapılan saldırıları engellemeyi başarmıştır (<http://tr.euronews.com/2014/05/08/moskova-dan-nukleer-guc-gosterisi/>).

liderlerinin diplomatik temaslara devam ederek çözüme ulaşmaya çalıştıkları da bilinen bir başka durumdur (<http://www.aa.com.tr/tr/haberler/502631--quot-normandiya-dortlusu-quot-ukraynayi-gorustu>).

Bu hususu daha ayrıntılı vermek gerekirse; Ukrayna'nın doğusunda gittikçe artan şiddet olayları 1-ABD, AB, RF ve Ukrayna arasında Cenevre Deklarasyonu'na (17 Nisan 2014); 2-Cumhurbaşkanı Poroşenko'nun barış ve normalizasyon planına; 3-Almanya, Fransa, RF ve Ukrayna arasında Berlin Deklarasyonu'na (2 Temmuz 2014); 4-Üçlü Temas Grubu'nun (Ukrayna-RF-Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı) 'Minsk-2' Anlaşması'nı (12 Şubat 2015) imzalamalarına zemin hazırlamıştır (<http://www.avim.org.tr/yorumnotlarduyurular/tr/UKRAYNA-KRIZININ-BOLGEYE-YANSIMALARI-VE-TURKIYE%E2%80%99NIN-TUTUMU/3670>).

Minsk-2 Anlaşması, Ukrayna'nın doğusundaki Donetsk ve Lugansk bölgelerinde ateşkes sağlanmasını, ağır silahların cephe hatlarının gerisine çekilmesini ve tutsakların değiş tokuş edilmesini öngörüyordu. Bununla birlikte bazı bölgeleri ayrılıkçıların denetiminde bulunan Donetsk ve Lugansk'ta yerel seçimlerin düzenlenmesini ve yıl sonuna kadar Ukrayna'da anayasal reformlar yapılmasını da öngören anlaşmada, bu süreçler için 'diyalogun gerekliliğine' vurgu yapılmıştı. Lakin adı geçen anlaşmalara rağmen tarafların bu kararları pratiğe dökebilmesi noktasında zorlandığı ve buna bağlı olarak da bölgedeki durumun her an daha kötüye gidilebileceği gerçeğiyle karşı karşıyayız (<http://www.trtturk.com/haber/ikinci-minsk-anlasmasi--109766.html>; <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150812/1017081729.html>).

3-Rusya Federasyonu'nun Tarihi Bir Hatayı Düzeltme İsteği ve Rusya Yanlısı Bireyleri Koruma Arzusu

Rus lider Nikita Kruşçev (1953-1964), her iki halk arasında sınırsız güveni ve sevgiyi simgelediği iddia edilen Pereyaslav Antlaşmasının 300. yıldönümü anısına Kırım'ı, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nden, Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne 1954 yılında bağlama kararı almıştı (<http://www.wilsoncenter.org/publication/why-did-russia-give-away-crimea-sixty-years-ago>). Ancak zamanın ruhu boyutuna bakıldığında bu karar, Rus devleti açısından sembolik bir mahiyet taşıdığı gibi Kruşçev'in, Stalin sonrası yeni bir Rus modeli oluşturma girişiminin küçük bir yansımasından ibaretti. Öyle ki Kruşçev, 'Barış İçinde Bir Arada Yaşama' 'Kültürlerin Yakınlaşması ve Kaynaşması' gibi sloganları iktidarı esnasında ortaya atarak iç ve dış politikada iktidarını perçinlemek istemiş ve bu gibi hamlelerle doğru orantılı olarak da Stalin'in mevcut izlerini silme amacı taşımıştı (Armaoğlu, 1972, s.287-291; Hasanoğlu, 2015, s.325).

İkinci olarak Stalin, Kruşçev'i 1938 yılında Ukrayna Komünist Parti Merkez Komitesi Birinci Sekreterliği'ne atayarak bölgeyi Sovyetleştirme çabalarına nezaret etmesi talebinde bulunmuştu. Kruşçev de bu görev esnasında özellikle Ukraynalı milliyetçilerle ciddi gerginlikler yaşamak durumunda kalmıştı. Dolayısıyla bu adım, geçmişte Ukraynalılara yönelik uygulanan kötü muamelelerin⁹ olumsuz tesirini bir nebze de olsa kırma ve propaganda yoluyla yakın kültürel bağlar kurarak tek millet oluşturabilme amacı da taşımıştır diyebiliriz. Gerçekten de Sovyet resmi tarihine göre; Ukraynalılar Rus abilerine sonsuza kadar sürecek olan dostlukla bağlı küçük kardeşler şeklinde değerlendirilmekteydi (Khrushchev, 1971, s.134-153; Bilener, 2004, s.317). Kırım'ın Ukrayna'ya sembolik geçişini kolaylaştırmış olan diğer etkenleri ise bölgesel ekonomik ortaklıklar; yakın zirai bağlar ve Rus kökenli/yanlısı kişilerin (Homo Sovieticus) bölgedeki varlığı şeklinde özetleyebilmek

⁹ Ukrayna halkının RF'ye takındığı olumsuz tavırda etkili olan hususlardan biri de 'Holodomor' gerçeğidir. 1932-1933 yılları arasında Sovyetler Birliği'nde milyonlarca insanın açlıktan ölmüş olması Ukrayna'da Holodomor (açlıktan ölüm) ismini almıştır, zira söz konusu açlık, totaliter Stalin rejiminin zorlayıcı ve ölümcül siyasi kararlarının bir sonucudur. (<http://turkey.mfa.gov.ua/tr/ukraine-tr/holodomor>).

mümkündür (http://www.wilsoncenter.org/publication/why-did-russia-give-away-crimea-sixty-years-ago).

Kırım'ın 1954 yılında Ukrayna'ya hediye edilmesi (Fisher, 2009, s.247); Sovyet döneminde Rusya için herhangi bir kayıp anlamına gelmemiş; bilakis birçok sorunun çözümünde katalizör rolü oynayan ve kağıt üzerinde gerçekleşen bir idari düzenleme olarak kabul edilmiştir. SSCB'nin dağılma sürecine girmesiyle birlikte, Kırım'ın statüsünü değiştirme yönündeki Rus teşebbüsleri başarıya ulaşmış olmakla birlikte, tam bu arada birliğin dağılması yüzünden statükoyu koruma ilkesini uygulamak bütün cumhuriyetler için önemli bir sığınak kabul edildiğinden bölge Ukrayna'nın parçası olarak kalmıştır (Yalçınkaya, 2005, s.101).

RF Devlet Başkanı Putin, Sovyet ordusunun Nazi güçlerini yenilgiye uğratmasının kutlandığı Zafer Günü törenlerine (9 Mayıs) katılmak üzere Kırım'a gittiğinde "2014 yılı, tarihe burada yaşayan halkın RF ile beraber olma kararı verdiği, dolayısıyla tarihi hakikate duydukları sadakati onayladıkları bir yıl olarak tarihe geçecek" ifadesini kullanmıştır. Dolayısıyla Putin, 1954'te Kruşçev tarafından yapılan sembolik adımın aslında tarihi bir hata olduğunu ve bu durumun kendilerinin de desteğiyle düzeltildiğini ima etmiştir (http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/05/140509_putin_kirim.shtml).

Vamık Volkan tarafından ortaya atılan "seçilmiş travmalar" ve "seçilmiş zaferler" kavramları da Kırım krizinin Moskova perspektifinden değerlendirilmesine katkıda bulunabilir. Örneğin Rus halkı/devleti açısından SSCB'nin yıkılması 'seçilmiş bir travma' olup Kırım'ın yeniden kazanılması hususu da 'seçilmiş bir zafer' kapsamına dönüştürülmektedir. Böylece Rus halkının/devletinin 1990'ların başından itibaren yaşamış olduğu psikolojik yenilgi, bu gibi hamlelerle kısmen de olsa tedavi edilmektedir (http://www.turksam.org/tr/haberin-yorumu-detay/1082-ukrayna-ile-rusya-arasindaki-iliskiler-ve-kharkiv-anlasmalari-hakkinda-uzman-gorusu).

Kırım'ın ilhakı sonrası Putin; "Kırım'da yaşayan insanları öylece terk edemezdik, onları 'milliyetçi buldozerin' önüne itemezdik" şeklinde bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmiştir (http://tr.sputniknews.com/rusya/20150310/1014366416.html). Bu cümleden hareketle de ilkin; Moskova'nın Kırım'da yaşayan RF yanlısı kişileri korumayı bir hak olarak gördüğünü ve adı geçen grupları doğrudan müdahale edebileceği bir enstrüman şekline dönüştürebildiği gerçeğini dile getirmek gerekir. Akabinde Putin, mevcut ilhak politikasını fiiliyata dökerken bu hususu ilerleyen zaman dilimi içerisinde benzer konumdaki başka ülkeler için de bir gerekçeye dönüştürebileceği mesajını vermektedir. Öyle ki 1991 yılı sonunda imzalanan Minsk ve Almatı Antlaşmalarıyla eski federe cumhuriyetler arasındaki sınırlar, artık uluslararası bir statüye dönüşmüş ve bunun önemli bir sonucu olarak da 60 milyon insan kendini vatandaşlık bağıyla ait oldukları toprakların dışında bulmuştu. Bunların yaklaşık 25 milyon kadarını Ruslar oluşturmaktaydı. Bu kadar büyük sayıdaki bir insan topluluğunun yıllardır yaşadıkları topraklarda çoğunluk durumundan azınlık haline düşmesi ilerleyen yıllarda birçok açıdan yapısal sorunların ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmıştır (Tumbektov, 2004, s.52).

Ancak Kırım Yarımadası örneğine bakıldığında uzun yıllardan bu yana Rusça konuşan/Rusofon yoğunluğun baskın olduğu bir coğrafya karşımıza çıkmaktadır. Adı geçen yerdeki baskın Rusofon etkisi sadece demografik yapıdan değil aynı zamanda Moskova'nın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan kendisini bölgede hissettirmesinden de kaynaklanmıştır. Etnik Ukrainerler ve Kırım Tatar Türkleri ise günümüzde bölgenin başlıca azınlıkları olarak yer almaktadırlar (http://www.ajansdergi.com/index.php?case=news&id=74&title=yeni-soguk-savas-in-esiginde-kirim-krizini-dogru-okumak). Ancak tarihsel arka plana bakıldığında bölgenin her açıdan asli unsuru olan ve tarihsel süreç içerisinde kötü muamelelere maruz kalan Kırım Tatar Türkleri'ne

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

atıf yapmak gerekir (Kırımlı, 2010). Çünkü adı geçen topluluk, ilhaktan sonra öncelikle kendi dillerini ve kimliklerini koruma hususunda endişeli bekleyiş içerisindeyler.

RF, özellikle son on yılda Kırım'a yönelik ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar uygulayarak; ilhakin alt yapısını zaten kademe kademe hazırlamıştır. Moskova; Kırım'da Rus yanlısı kurumlar ile birçok alanda yakın ilişkiler kurarak Kırım halkının büyük bir kısmının yüzünün Kiev yerine kendisine dönmelerini sağlamış; devşirdiği politik, dini ve paramiliter grupların da yardımıyla Kırım'ı sorunsuz bir şekilde topraklarına katabilmeyi başarmıştır (Kelkitli, 2014, s.298-299).

Putin'in 18 Mart tarihli konuşmasını incelediğimizde altını çizdiği en önemli hususların başında Kırım'ın tarihsel açıdan RF'ye ait olduğu mesajı göze çarpmaktadır. İkinci olarak Ukrayna'da yaşanan gerilimlerin temelinde radikallerin yarattığı kaostan etkili olduğu hususuna yer verilmektedir. Moskova'nın bu noktada izlediği ilhak siyasetini meşrulaştırabilmek için Batılı devletler gibi 'İnsani Müdahale ve Koruma Sorumluluğu' kavramlarını gerekçe şeklinde sunmaya çalıştığı gözlemlenmektedir (<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>; http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140318_putin_kirim_1).

Bu konudan hareketle 2014'te yaşanan gerginlikten çok daha önce Moskova'nın Ukrayna'yı bağımsız bir devletten ziyade 'bağımlı devlet' şeklinde değerlendirmiş olduğu gerçeğini de gözden kaçırmamak gerekir. Örneğin; Putin'in 2 Nisan 2008 tarihinde Bükreş NATO Zirvesi'nde yaptığı aşağıdaki konuşma, Ukrayna'ya nasıl baktıklarının ve bu noktada adı geçen ülkeye zaten müdahale etme eğilimi taşıdıklarının en önemli göstergelerinden biridir. "Gürcistan ve Ukrayna hakkında konuşacak olursam, konunun sadece güvenlik meselelerinden ibaret olmadığı çok açıktır. Ukrayna'nın 1/3'ünü Rus kökenliler oluşturmaktadır. Ukrayna'da Kırım gibi sadece Rus nüfusun yaşadığı bölgeler de vardır. Genel olarak konuşursak, Ukrayna oldukça karmaşık bir yapıya sahip. Şu anki mevcut durumuyla var olan Ukrayna, Sovyet döneminde oluşturulmuştur. Ukrayna, İkinci Dünya Harbi'nden sonra Çekoslovakya, Romanya ve Polonya'dan toprak almıştır. Ayrıca Romanya ile sınır sorunlarının hepsini çözmemiştir. Dahası Ukrayna, doğu ve güneyindeki büyük toprak parçalarını RF'den almıştır. Ukrayna'nın NATO üyeliği konusunda çok çok dikkatli hareket etmeliyiz. Bu konularda karar verirken, hepimizin orada kendi çıkarlarımızın bulunduğu gerçeğini fark etmemizi istiyorum. 17 milyon Rus şu anda Ukrayna'da yaşamakta. Orada herhangi bir çıkarımız olmadığını kim söyleyebilir? Ukrayna'nın güneyi tamamen Ruslardan oluşmaktadır. Biz herhangi bir şeyi kışkırtmayı amaçlamıyoruz, çok dikkatli bir şekilde hareket etmekteyiz. Ancak ortaklarımızın da makul hareket etmesini istiyoruz" (<http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/V3V4ZcTdKDFUTDtcX2TkDUJCEsumD8.PDF>).

Son tahlilde; RF, eski gücüne ulaşabilmek için jeopolitik açıdan önemli mevkilerde (Örneğin Güney Kafkasya'da Yukarı Karabağ, Güney Osetya ve Abhazya, Doğu Avrupa'da Transdinyester, Ortadoğu'da Suriye) etkin bir strateji izlemeyi dış politikasının temeline koymuştur. Kremlin, bu stratejiyle adı geçen coğrafyalarda sorunların ancak RF'ye müracaatla çözülebileceği çatışma süreçleri meydana getirmiş dolayısıyla yakın çevresindeki bir kısım ülkeyi nüfuz alanında tutmayı kısmen de olsa başarabilmiştir. RF, bu stratejiyi etnik, dinsel ve bölgesel farklılıkların belirli dönemlerde tırmandığı Ukrayna'da da tatbik etme stratejisi izlemiştir. Ukrayna'ya arz ettiği doğal gazı belirli dönemlerde bu ülke üzerinde baskı aracına dönüştürebilen RF, Kiev'in Avrupa-Atlantik nüfuza girmesini engellemek gayesiyle bu kez Kırım kozunu kullanma gereği duymuştur (http://www.bilgesam.org/incele/598/-kirim-krizi-ve-turkiye/#.Vb5Dt_PtkXE).

4-Kırım'ın Jeopolitik Önemi

ABD Başkanı Jimmy Carter'ın Ulusal Güvenlik danışmanlarından (1977-1981) Zbigniew Brzezinski'ye göre Avrasya, üzerinde küresel güç mücadelesinin sürdürülebileceği bir satranç tahtası olup önemli bir alan konumundaki Ukrayna jeopolitik bir eksen görüntüsü sunmaktadır. Çünkü

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

Ukrayna'nın bağımsız bir devlet olarak mevcudiyeti Moskova'nın Avrasya İmparatorluğuna dönüşebilmesi adına en büyük engellerden biridir (Brzezinski, 1997, s.71-72; <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/foreword>). Dolayısıyla Moskova; tarihi, hukuki ve demografik nedenlerle birlikte Rus jeopolitiğinin bir gereği olarak Ukrayna'nın önemli bir parçası konumundaki Kırım'ı ilhak etme kararı almıştır (Yalçınkaya, 2005, s.110).

Kırım'ın da¹⁰ içinde yer aldığı Karadeniz bölgesi, jeopolitik konumu itibariyle, günümüzde AB, NATO, ABD ve RF'yi içine alan önemli güçlerin kesişme alanı olup Orta Asya ile Avrupa arasında geçiş alanı özelliği taşımaktadır. Kırım'ın denetimi, gerek doğu-batı hattında gerekse kuzey-güney doğrultusunda Karadeniz'de stratejik üstünlük sağlamakta, yarımada hakim olan aktör, denizin büyük bir bölümünü gemilere veya uçuşa kapatma yeteneği kazanabilmektedir. Bu bölge, turizm, güvenlik, enerji, ticaret ve ulaşım koridoru olması açısından da büyük önem arz etmektedir (Akman, 2014, s.1; Çomak vd., 2014, s.157-158). Karadeniz'in bağlantıları arasında 1-Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları yolu ile Ege ve Akdeniz; 2-Kerç Boğazı ile Azak Denizi; 3-Ren-Tuna Kanalı ile Kuzey Denizi; 4-Volga-Don Kanalı ile Hazar Denizi bulunmaktadır (Yılmaz, 2007, s.45-46).

Soğuk Savaş sonrası Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin pozisyonlarına baktığımızda; daha önce 'Demir Perde' içerisinde yer alan Bulgaristan ve Romanya'nın NATO ve AB üyesi devletler kategorisine¹¹ girdiği görülmektedir. Avrupa-Atlantik yapı, atmış olduğu bu adımlarla Karadeniz Havzası'ndaki etkinliğini artırmış dolayısıyla diğer kıyıdaş ülkeler içerisinde yer alan Ukrayna ve Gürcistan'ın pozisyonları, RF'nin Karadeniz'deki varlığı açısından önemli bir hale bürünmüştü. Moskova, öncelikle bu bölgede nüfuz alanı kurabilme amacıyla adı geçen iki devletle ortak bir strateji geliştirmeyi planlamıştı (Akman 2014, s.8; Yapıcı, 2011, s.1475-1494; <http://www.analistdergisi.com/sayi/2012/07/gurcistan-in-nato-bilmecesi-ve-rusya>). Rus yetkililer, her şeye rağmen "eski kardeşlerin" Moskova'dan fazla uzaklaşamayacaklarını düşünmüşlerdi. XX. yüzyılın sonuna kadar Rus yetkililerinin bu tezi geçerliliğini korumuştur. Ancak RF'nin de güçlenmeye başladığı bir dönemde Gürcistan'da (Gül Devrimi-2003) ve Ukrayna'da (Turuncu Devrim-2004) Batı destekli renkli devrimler gerçekleştirilmiş ve bu durum da Karadeniz'de küresel mücadelenin yeniden alevlenmesini kaçınılmaz kılmıştır (Kamalov, 2009, s.14).

Buna ilaveten RF; Gürcistan ve Ukrayna ile NATO'nun yakınlaşmak için attıkları karşılıklı adımlardan da ciddi şekilde rahatsızlık duymaktadır. Özellikle askerî bir birlik olan NATO'nun, RF sınırına yaklaşmaya çalışması Kremlin açısından ulusal güvenliği birinci derecede tehdit eden bir durum şeklinde değerlendirilmekte olduğundan bu gibi genişlemelere karşı sert tedbirler alma stratejisi izlenmişti. Öyle ki RF, Gürcistan örneğinde 2008 Savaşı sonrası Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlıklarını tanıyarak donanmasını Suhumi Limanına konuşlandırmayı başarmış oldu (http://www.bilgesam.org/incele/598/-kirim-krizi-ve-turkiye/#.Vb5Dt_PtkXE; <http://www.bilgesam.org/incele/1728/-kirim-krizi-sonrasi-nato-rusya-gerilimi/#.VeT3wfnmtmkp>; <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-66-20150714461231.pdf>; <http://analistdergisi.com/sayi/2014/04/ukrayna-krizinde-kirim-in-ilhakinin-getirdikleri-gosterdikleri>).

Ukrayna örneğinde ise Kırım'ın en göze çarpan mevkilerden biri haline dönüşmesi beklenen bir durumdu. Çünkü, RF'nin Karadeniz bölgesindeki alacağı olumsuz bir sonuç; ülkeyi sosyal,

¹⁰ Kırım'ın deniz kıyısı boyunca yapılan ulaştırma yolları RF, Ön Asya ve Güney Avrupa ülkeleriyle çok kullanışlı bağlantılar kurulmasını sağlamıştır. Kırım'ın deniz kapıları durumunda olan Sivastopol, Yalta, Gözleve ve Kerç Limanları'nın bağlantıları hakkında Bkz. (Olçar, 2007, s.340).

¹¹ Bulgaristan ve Romanya 2004'te NATO üyesi; 2007'de ise AB üyesi ülkeler kategorisine girmişlerdir. (<http://www.nato.int/docu/update/2004/04-april/e0402a.htm>; http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/bulgaria/index_en.htm; http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/romania/index_en.htm).

ekonomik ve güvenlik açısından daha da derinden etkileyebilecek krizlere (Erol, 2014, s.5-6) götürebilirdi. Putin, Kırım'daki hamlesiyle Karadeniz'in Kıbrıs'ı (Özbay, 2014, s.11) konumundaki Kırım'a el koyarak hem Sivastopol'daki Rus askeri üssünü kalıcı üs haline getirmeyi amaçlamış hem de Karadeniz'de kendisi aleyhine şekillendirilen güç dengesini Ukrayna özelinde de yeniden revize etmeyi başarmıştır. Bu noktada Gürcistan ve Ukrayna kendisinden koparılan stratejik yerlerden yoksun olarak günümüzde NATO ile işbirliği (<http://www.aa.com.tr/tr/dunya/natodan-gurcistanda-askeri-tatbikat/28070>; <http://www.avrupabulteni.com/nato-genel-sekreteri-stoltenbergden-gurcistana-ovgu-294450h.htm>; <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150823/1017282842.html>; <http://tr.sputniknews.com/savunma/20150831/1017453141.html>) halinde çalışmalarına devam etmektedirler. Son tahlilde adı geçen iki ülke¹², işbirliği sürecinin üyelikle sonuçlanmasını ulusal çıkarları gereği istemektedirler lakin NATO üyesi bazı ülkeler, mevcut sorunsallar nedeniyle kısa vadede üyelik onayına yeşil ışık yakmayacakları görüntüsü sunmaktadırlar.

Genelde Karadeniz'in özelde ise Kırım'ın jeopolitik ve jeostratejik değerini üst düzeye taşıyan mevkiiler içerisinde Azak Denizi ve Kerç Boğazı gibi iki önemli mevki de bulunmaktadır. Azak Denizi, Doğu Avrupa'nın güneyinde yer alan ve antik zamanlarda Maeotis Gölü olarak adlandırılan bir iç denizdir. 4 km genişliğinde ve azami 15 metre derinliğindeki Kerç Boğazı ile güneyinde bulunan Karadeniz'e bağlanan deniz, kuzeyde Ukrayna toprakları, doğuda RF ve batıda Kırım Yarımadası ile çevrilidir. Azak Denizi 360 km uzunluğunda, 180 km genişliğinde, yaklaşık 40.000 km² büyüklüğünde bir iç denizdir. Kerç Boğazı ile birlikte Azov-Kerç Su Alanı olarak adlandırılan bölge, bölgesel ticaret ve ekonomi için de önemli bir geçiş bölgesi konumundadır. Azak Denizi yatağında bulunan zengin petrol kaynaklarıyla; Karadeniz'e açılma imkanı sağlayan Kerç Boğazı'nın stratejik ve askeri önemi sebebiyle gerginleşen RF-Ukrayna ilişkileri Nisan 2004 tarihinde imzalanan Azak Denizi ve Kerç Boğazı'nın idaresine yönelik anlaşma ile tekrar normal seviyesine gelebilmiştir. Ukrayna'nın Kerç Boğazı'nı elinde tutarak Azak Denizi'ne girişi kontrol altında tutabilmesi ve akabinde NATO ile ilişkileri geliştirmeye başlaması Avrupa-Atlantik yapının Azak Denizi'ne girme ihtimalini gündeme getirmiştir. Bu durum rahatsız edici bir husus olarak algılandığından Moskova, o günlerde boğazda ortak bir yönetim kurma talebinde bulunmuştur. RF, 2014 yılına gelindiğinde ise Kırım'ı ilhak ederek; Kerç Boğazı'na tek başına hakim olma düşüncesini fiiliyata dökme stratejisi izlemiştir (<http://ekoavrasya.net/duyuru.aspx9?did=78&Pid=10&Lang=TR>; <http://en.kremlin.ru/events/president/news/30823>).

RF, Kırım-Sivastopol'daki Karadeniz donanmasına ise sadece askeri önemi ve yeterliliği noktasında değil, aynı zamanda bir sembol ve prestij unsuru olarak da bakmaktadır. Bundan dolayı Moskova, bu limandaki varlığının sembolik önemine de dikkat çekerek, günümüz politikalarını uygulama kararı almıştır. Buradaki liman, aynı zamanda Novorossiysk ya da diğer yerlerdeki limanlara göre daha derin ve büyük askeri gemiler için daha uygundur. Bunun yanında güçlü bir askeri yapının yerleşimine uygun olabilmesi bakımından sunduğu imkânlar, Sivastopol tercihinin hep kuvvetlendirmiş (Akman, 2014, s.11) ve bu kapsamda Kırım'ın ilhakı sonrası adı geçen üssün askeri özelliğinin en üst düzeyde artırılmaya çalışıldığı göze çarpmaktadır (http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42852&tx_ttnews%5BbackPid%5

¹² Şikago Zirvesi'nde NATO'nun genişlemesine yönelik herhangi bir karar alınmamıştır. Ancak, Türkiye, İttifak'ın "açık kapı" politikasının teyidi bağlamında üyelik perspektifi bulunan ülkelere açık bir mesaj verilmesine önem atfetmektedir. Şikago bir genişleme Zirvesi olmamakla birlikte, İttifaka üyelik perspektifine sahip Gürcistan, Bosna-Hersek, Makedonya ve Karadağ'la Dışişleri Bakanları seviyesinde 28+4 formatında yapılan toplantı, anılan ülkelere ulusal reformlarını devam ettirerek, Avrupa-Atlantik kurumlarıyla bütünleşmeleri yönünde olumlu ve teşvik edici güçlü bir mesaj oluşturmuştur (http://www.mfa.gov.tr/ii_-nato-ve-turkiye_nin-guncel-nato-konularina-iliskin-gorusleri.tr.mfa). Görüldüğü üzere NATO, Ukrayna'nın üyeliği hususunda henüz somut bir adım atmamıştır.

D=7&cHash=b25784e7929117af5351191f12698c7f#.VkwLJHbhCM9;http://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-bir-yilda-kirimi-askeri-us-haline-getirdi/64940).

Aslında Karadeniz Filosu, Rus donanmasının beş filosu içinde Hazar Filosu'ndan sonra gelen en küçük filosu konumundadır. Gemilerin büyük çoğunluğu 1970'lerde denizaltı savunma harbi için inşa edilmiştir. Bu nedenle hava savunma sistemleri ve vuruş kapasitesi açısından oldukça sınırlı özelliğe sahiptirler. Bu durumun farkında olan Rus Deniz Kuvvetleri Başkomutanı Viktor Chirkov, Mayıs 2014'te yaptığı bir konuşmada; gelecek altı sene içerisinde Karadeniz Filosunu otuz savaş gemisi, denizaltı ve yardımcı gemilerle takviye edeceklerini ifade etme gereği duymuştur. Bu duruma ilaveten RF'nin Kırım'ı ilhakı sonrası Kranships, Stekloplastik, More, Zliv, Metallist, Sivastopol ve MIK tersanelerini de ele geçirdiğini görmekteyiz. Dolayısıyla bu durumun da gemi inşasını kolaylaştırıcı bir etken olarak Moskova'ya katkıda bulunabileceği hususuna atıf yapmak gerekir (Kelkitli, 2014, s.295).

Karadeniz Filosunun, Ortadoğu politikasının uygulanması aşamasında da Moskova'ya oldukça fayda sağladığı iddiaları zaman zaman manşetlerde yer bulmaktadır. Örneğin; Esad rejimine, lojistik destek sağlamak amacıyla, Sivastopol üssünden silah ve mühimmat gönderildiği Batı medyasında sıklıkla yer bulmaktadır. Ek olarak, tarihi, askeri ve jeopolitik faktörler, Karadeniz Filosu ve onun konuşlandığı Sivastopol Şehrini ve Kırım Yarımadası'nı Moskova açısından vazgeçilmez kılmaktadır. Bir başka örnek vermek gerekirse; RF'nin Kola Yarımadası'nda konuşlanan Kuzey Filosu'na ait gemilerinin Akdeniz'e inmesi haftalar alırken; Karadeniz Filosuna ait gemiler Sivastopol üssü sayesinde Boğazlar'ı geçip bir gün içinde Akdeniz'e ulaşabilmekte böylece Moskova'nın Balkanlar, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu'daki nüfuzunun artmasına önemli katkıda bulunabilmektedirler. Filo'nun, çoğunluğunu Rus kökenlilerin oluşturduğu Sivastopol halkına önemli ekonomik katkıda bulunduğu/bulunacağı hususunu da gözden kaçırmamak gerekir (Kelkitli, 2014, s.296).

RF'nin Kırım'ı ilhakıyla birlikte Karadeniz jeopolitiğinde radikal bir değişim yaşandığı da bilinen bir durumdur. Öyle ki bu hamleyle Moskova'nın Karadeniz'deki karasuları ve deniz yetki alanları genişlemiş ve bu duruma bağlı olarak da Kremlin, hem enerji kaynakları iletim hatlarına hem de enerji rezervlerine sahip olabilmeyi başarmıştır (http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-381-201412291guvenlik_kongresi_bildirileri-43.pdf). Daha ayrıntılı bir anlatımla RF, Kırım'ı ilhak ederek Karadeniz'deki deniz alanını önceki yüzölçümünün yaklaşık üç katı genişliğinde genişletme imkanı bulmuştur. Moskova, Kırım'ın kıta sahanlığında keşfedilen enerji rezervlerini ele geçirdiğinden; Ukrayna'nın bu rezervlerle ilgili enerji bağımlılığını azaltma hedefini sekteye uğratmayı başarmıştır. Kiev'in, Kırım kıta sahanlığındaki fiili egemenliğinin sona ermesi ise, Batılı enerji şirketleriyle imzalanan sözleşmelerin askıya alınmasına yol açmıştır (Çomak vd., 2014, s.152; <http://www.turkrus.com/65396-rusya-kirimda-trilyonlarca-dolarlik-petrol-ve-dogalgaz-yataklarinda-sahip-oldu-xh.aspx#sthash.AyE3MYIL.dpuf>).

Örneğin Ukrayna, Eylül 2013'te Exxon Mobil ve Royal Dutch Shell şirketleriyle Kırım'ın Karadeniz'de yer alan en büyük gaz sahası Skifska'da yıllık beş milyar metreküpe kadar üretim için anlaşmıştı. Fakat Ukrayna'da yaşanan gerilimler nedeniyle bu yatırımlar durdurulmuş oldu. Moskova, ilhakın hemen ardından Ukrayna'nın Kırım'daki enerji şirketleri Ukrtransgaz, Chernonorneftegaz ve Fedosiya petrol ürünleri terminaline el koyup; Kırımgazset (Kırım doğalgaz ağı) adı altında merkezi bir kuruluş oluşturma gereği duydu. RF, bu kapsamda doğalgaz taşımacılığından elde edilecek tüm gelirlerin devlet bütçesine eklenmesine karar vererek enerji hususuna ne kadar önem verdiğini bir kez daha ispat etmiştir (Kelkitli, 2014, s.300-301; <http://tass.ru/en/economy/727905>; http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/news/2014_08_19/Kirim-hukumeti-dogalgaz-sebekesini-

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

millilestirdi/; <http://uk.reuters.com/article/2014/04/08/uk-ukraine-crisis-crimea-costs-factbox-idUKBREA370NY20140408>).

RF'nin Kırım'a ilgi duymasına neden olan diğer ekonomik kazanımlara ana hatlarıyla bakılırsa şu hususlar göze çarpmaktadır. Akdeniz iklimine yakın iklim şartlarına sahip olan Kırım'ın, özellikle Yalta ve çevresi turistik açıdan önemli bir potansiyele sahiptir. Adı geçen yerdeki işletmecilerin çoğunluğunun Ruslardan oluşması, biriken sermayenin de Ukrayna ekonomisi yerine RF ekonomisine aktarılmasına yol açacaktır (Büyükkakıncı, 2004, s.423). Rus makamlar, ilhak sonrasında Akdeniz iklimine sahip bir dinlenme ve sayfiye yeri (Yalçınkaya, 2005, s.107) olma özelliğinden ötürü Kırım'ı yeni Antalya yapma çalışmalarına odaklanmıştır (<http://gazetem.ru/haber/kirim-yeni-antalya--hedefini-canlandiriyor/25945/>; <http://en.kremlin.ru/acts/news/47674>; <http://en.kremlin.ru/events/president/news/50138>).

RF'nin Kırım'ı ele geçirmesinden sonra kimi uzmanlar, Kırım'ın ekonomik açıdan hazmedilmesinin RF açısından kolay olmayacağını, suyunu, elektriğini ve doğal gazını Ukrayna'dan temin eden ve kendi kendine yetemeyen Kırım'ın Moskova'nın bütçesine ek yükler getireceğini iddia etmişlerdir. Bu yorumlarda haklılık payı olmakla beraber, Kırım'ın elverişli coğrafi konumu, tarım, sanayi, enerji, turizm sektörlerindeki potansiyeli, eğitilmiş nüfusu ve Putin'in motivasyonu ister istemez adı geçen yerin RF ekonomisine entegre edilme safhasında Rus devlet adamlarının işini kolaylaştıracaktır (Kelkitli, 2014, s.297; <http://en.kremlin.ru/events/president/news/47877>; <http://en.kremlin.ru/events/president/news/47116>; <http://en.kremlin.ru/acts/news/46275>; <http://en.kremlin.ru/events/president/news/47121>).

SONUÇ

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Avrupa-Atlantik yapıyla RF arasında yaşanan jeopolitik mücadelenin bir yansıması da Ukrayna örneğinde karşımıza çıkmıştır. Batılı devletler, kimi zaman angajman kimi zaman genişleme stratejileriyle Rus sınırlarına gün geçtikçe yaklaşırken; dünyanın en geniş yüzölçümüne sahip ülkesi olan RF'nin hem jeopolitik hassasiyetleri hem de güvenlik kaygıları ön plana çıkmaya başlamıştır. Moskova; Gürcistan, Ukrayna, Suriye başta olmak üzere çeşitli hususlarda Batı'ya meydan okuyan bir dış politika stratejisi izlemiş ve buna bağlı olarak da stratejik mevkiiler elde etmeyi başarabilmiştir. Avrupa-Atlantik yapı ise Moskova merkezli saldırgan adımlara karşı; öncelikle sınırlı cevap vermeyi tercih etmek durumunda kalmıştır. Bu durum mikro boyutta; adı geçen yerlerin Rus emperyalizmiyle yeniden tanışmasına; makro boyutta ise Putin'in günümüzde kontrolsüz bir dış politika anlayışı benimsemesine zemin hazırlamıştır. Bu sebeple Moskova'nın Kırım hamlesinden sonra da birçok bölgede Batı ve RF'nin yeni mücadeleleri/yeni arayışlar/yeni diyaloglar/yeni anlaşmazlıklar içerisinde girmeleri beklenen bir durum olacaktır.

Kırım'ın tarihsel arka planına bakıldığında asli unsur olarak Kırım Tatar Türkleri gerçeği karşımıza çıkar. Lakin Rusya, kendisi açısından önem arz eden jeopolitik teorileri tarihsel süreç içerisinde fiiliyata dökmüş olup adı geçen bölgedeki etnik yapının Rusya lehine değişmesini kötü muameleler vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla SSCB döneminde Kırım'ın sembolik açıdan Ukrayna Şurası'na bırakılmış olması (1954) bölgedeki Rusofon varlığının ihmal edilmesi manasına gelmemiştir. Öyle ki Ukrayna-RF arasında yaşanan gerginlikte Moskova, Rusofon etkisi altındaki gruplarla daha sıcak temaslar kurarak Kırım'ın kendisine bağlanma sürecini başarıyla tamamlamıştır. Bu noktada Türk dış politika aktörlerinin Kırım'ın asli unsuru olan Kırım Tatar Türklerinin haklarını her platformda savunmayı ve durumlarını yakından izlemeyi sürdürmesi önem arz etmektedir. Buna ilaveten; Ankara, Kırım'da ilhak politikası benimseyen Moskova'nın yanlış bir tutum içerisinde bulunduğunu uluslararası platformlarda dillendirmeye devam etmesi de dünya barışı adına rasyonel bir tavır olacaktır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

KAYNAKÇA

A-Resmi Belgeler

LETTER DATED 94/12/07 FROM THE PERMANENT REPRESENTATIVE OF THE RUSSIAN FEDERATION, UKRAINE, THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND AND THE UNITED STATES OF AMERICA TO THE UNITED NATIONS ADDRESSED TO THE SECRETARY-GENERAL; PUBLICATION DATE:19/12/1994; SYMBOL:A/49/765

LETTER DATED 95/01/11 FROM THE CHARGE D'AFFAIRES OF THE MISSION OF THE REPUBLIC OF BELARUS, THE PERMANENT REPRESENTATIVE OF THE RUSSIAN FEDERATION TO THE CONFERENCE, THE PERMANENT REPRESENTATIVE OF THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND TO THE CONFERENCE AND THE PERMANENT REPRESENTATIVE OF THE UNITED STATES OF AMERICA TO THE CONFERENCE ADDRESSED TO THE SECRETARY-GENERAL OF THE CONFERENCE ON DISARMAMENT TRANSMITTING THE TEXT OF A MEMORANDUM ON SECURITY ASSURANCES IN CONNECTION WITH THE REPUBLIC OF BELARUS' ACCESSION TO THE NON-PROLIFERATION TREATY, SIGNED IN BUDAPEST ON 5 DECEMBER 1994; PUBLICATION DATE 13/1/1995; SYMBOL:CD/1287

B-Kitaplar

- Bostanoğlu, Burcu, (2008), Türkiye ABD İlişkilerinin Politikası, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Brzezinski, Zbigniew, (1997), Büyük Satranç Tahtası, (Çev.Yelde Türedi), İnkılap, İstanbul.
- Dağ, Ahmet Emin, (2009), Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü, Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Fisher, Alan, (2009), Kırım Tatarları, (Çev.Eşref Özbilen), Selenge Yayınları, İstanbul.
- Khrushchev, Nikita Sergeevich, (1971), Edward Crankshaw'un giriş, açıklama ve notları ile, Kruşçev'in Anıları I, (Çev.Mehmet Harmancı), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Kırımlı, Hakan, (2010), Kırım Tatarlarında Milli Kimlik ve Milli Hareketler (1905-1916), TTK, Ankara.
- Klare, Michael, (1995), Rogue States and Nuclear Outlaws: America's Search for a New Foreign Policy, New York.
- Mammadov, Halit, (2014), Rus Dış Politikasında Stratejik-Zihinsel Süreklilik ve Putin'in Dış Politika Doktrini- Rapor, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi İnceleme-Araştırma Dizisi, Ankara.
- Olçar, Kemal, (2007), Karadeniz Politikaları ve Türkiye Ukrayna Stratejik İlişkileri, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

C-Makaleler

- Abdullahzade, Cavid, (2014), "Self Determinasyon ve Ayrılma Açısından Kırım Sorunu", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı 19, s.159-205.
- Akman, Halil, (2014), "Kırım-Sivastopol Üssü ve Karadeniz Rus Filosunun Paylaşım Sorunu", Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 9/1, Winter 2014, s.1-20, ISSN: 1308-2140 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6474>, ANKARA-TURKEY.
- Anlar, Aslıhan, (2014), "Rusya ve Batı Arasında Ukrayna Krizi", Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi, (Ed.Hasret Çomak vd.), Beta, İstanbul, s.191-220.
- Armaoğlu, Fahir, (1993), "Avrupa Politikası'nda Polonya (Bir Tarihî Perspektif)", Belleten, Cilt LVII, Sayı 218, s.285-295.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

- Armaoğlu, Fahir, (1972), “Barış İçinde Birarada Yaşama'nın Sovyet Yorumu”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi, 27/3, Ankara, s.283-314.
- Bilener, Tolga, (2004), “Ulus-Devlet Olma Sürecinde Ukrayna”, Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna, (Der. Erhan Büyükkakıncı), Phoenix, Ankara, , s.311-341.
- Büyükkakıncı, Erhan, (2004), “Bağımsızlık Sürecinde Ukrayna-Rusya İlişkileri”, Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna, Der. Erhan Büyükkakıncı), Phoenix, Ankara, s.401-436.
- Ceylan, Şule Şahin, (2006), “Francis Fukuyama ve Tarihın Sonu Tezi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:5, Sayı:10, 2006, s.233-252.
- Çomak, Hasret vd., (2014), “Karadeniz’de Yeni Gelişmeler, Ukrayna Krizi ve Türkiye”, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi, (Ed.Hasret Çomak vd.), s.137-167.
- Darczewska, Jolanta, (2014), “The Anatomy of Russian Information Warfare”, Point of View, Number:42, Warsaw, s.1-36.
- Erhan, Çağrı, (2001), “ABD’nin Ulusal Güvenlik Anlayışı”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:56, Sayı:4, s.77-93.
- Erol, M. Seyfettin, (2014), "Ukrayna-Kırım Krizi" Ya da İkinci Yalta Süreci", Karadeniz Araştırmaları, , Sayı 41, s.1-14.
- Galeotti, Mark, (2014), “Hybrid War’ and ‘Little Green Men’: How It Works, and How It Doesn’t”, (Ed. Agnieszka Pikulicka-Wilczewska & Richard Sakwa), Ukraine and Russia: People, Politics, Propaganda and Perspectives, s.156-164.
- Gözen, Ramazan, (2012), “Uluslararası Sistemde Amerika Birleşik Devletleri”, Amerikan Dış Politikası Açıköğretim Fakültesi Ders Kitabı, Ünite I, Eskişehir,
- Hasanoğlu, İbrahim, (2015), “Homo Sovieticus: SSCB’de Sovyet Halkı İnşası Çabaları”, Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 10/1, W i n t e r 2 0 1 5 s.311-340, ISSN: 1308-2140 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7543>, ANKARA-TURKEY.
- Kamalov, İlyas, (2009), “Karadeniz Bölgesindeki Bazı Güncel Sorunlar”, Karadeniz Araştırmaları, Cilt: 6, Sayı: 21, s.13-21.
- Kelkitli, Fatma Aslı, (2014), “Kırım: Rusya İçin Vazgeçilmez Yarımada”, Uluslararası Politikada Ukrayna Krizi, (Ed.Hasret Çomak vd.), Beta, İstanbul, s.289-308.
- Keyman, E. Fuat, (1997), “Globalleşme, Uluslararası İlişkiler ve ‘Hegemonya’ Sorunu”, Ekonomik Yaklaşım, 8/27, s.25-30.
- Özarslan, Bahadır Bumin, (2014), “Soğuk Savaş Sonrasında Kırım’ın ve Kırım Tatar Türklerinin Statüsü”, Uluslararası Hukuk ve Politika, Cilt:10, Sayı: 39, s.97-135.
- Özbay, Fatih, (2014), “Rusya’nın Ukrayna Politikası ve Kırım Hamlesi”, 2023, Sayı:155, s.8-11.
- Öztürk, Ahmet, (2009), “Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar”, OAKA, Cilt:4, Sayı:7, s.1-27.
- Tellal, Erel, (2010), “Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu’nun Dış Politikası”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:65, Sayı:3, s.189-236.
- Tumbektov, Bağırçan, (2004), “Rusya Federasyonu Dışındaki Rus Azınlıkların ve Rusça Konuşan Toplulukların Durumu”, Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna, (Der. Erhan Büyükkakıncı), Phoenix, Ankara, s.51-66.
- Yalçinkaya, Alaeddin, (2005), “Rus Realpolitiğinin Ertelelediği Sorun:Kırım”, Karadeniz Araştırmaları, Sayı:8, s.99-113.
- Yapıcı, Utku, (2011), “Ukrayna-NATO İlişkilerinin Tarihsel Analizi”, 38. ICANAS, (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi), Uluslararası İlişkiler I, Ankara, s.1475-1494.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

Yılmaz, Sait, (2007), "Karadeniz'de Değişen Dengeler ve Türkiye", Karadeniz Araştırmaları, Sayı:15, s.45-66.

D-İnternet Kaynakları (Son Erişim Tarihi 25 Kasım 2015)

- <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/254474--timosenkoya-ozgurluk-karari-yine-cikmadi>
<http://www.aa.com.tr/tr/haberler/279971--ukrayna-basbakani-istifa-etti>
<http://www.aa.com.tr/tr/dunya/natodan-gurcistanda-askeri-tatbikat/28070>
<http://www.aa.com.tr/tr/haberler/296607--nato-ile-rusyadan-kritik-zirve>
<http://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusya-bir-yilda-kirimi-askeri-us-haline-getirdi/64940>
<http://www.aa.com.tr/tr/haberler/502631--quot-normandiya-dortlusu-quot-ukraynayı-gorustu>
<http://www.ajansdergi.com/index.php?case=news&id=74&title=yeni-soguk-savasin-esiginde-kirim-krizini-dogru-okumak>
<http://www.aljazeera.com.tr/haber/yanukovic-rusya-ile-anlasmayı-savundu-0>
<http://www.amerikaninsesi.com/content/ukraynaya-yardim-kardeslik-sevgisinden/1813707.html>
<http://www.amerikaninsesi.com/content/ukraynada-protesto-gosterileri-suruyor/1798895.html>
<http://www.analistdergisi.com/sayi/2014/08/ideolojiden-pratige-putin-in-megola-idea-si-avrasya-birligi>
<http://www.avim.org.tr/yorumnotlarduyurular/tr/UKRAYNA-KRIZININ-BOLGEYE-YANSIMALARI-VE-TURKIYE%E2%80%99NIN-TUTUMU/3670>
<http://www.avrupabulteni.com/nato-genel-sekreteri-stoltenbergden-gurcistana-ovgu-294450h.htm>
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/02/140204_polonya_ukrayna_analiz.shtml
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/02/140222_ukrayna_azil.shtml
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/03/140304_putin_rusya_yeni.shtml
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/03/140318_putin_kirim_1
http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2014/05/140509_putin_kirim.shtml
http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/03/150318_rusya_guney_osetya
<http://www.bilgesam.org/incele/1901/-soguk-savas-sonrasi-uluslararası-sistemin-analizi/#.VTIXe9Ltmko>
http://www.bilgesam.org/incele/598/-kirim-krizi-ve-turkiye/#.Vb5Dt_PtkXE
<http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-66-20150714461231.pdf>
<http://www.bilgesam.org/incele/1728/-kirim-krizi-sonrasi-nato-rusya-gerilimi/#.VeT3wfntmkp>
http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-381-201412291guvenlik_kongresi_bildirileri-43.pdf
<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1525255-davutoglu-referandum-domino-etkisi-yaratabilir>
<http://www.bugun.com.tr/son-dakika/ukrayna-ile-askeri-us-anlasmasinin--haberi/1043014>
<http://www.ccu.gov.ua/en/doccatalog/list?currDir=12083>
<http://www.cfr.org/arms-control-disarmament-and-nonproliferation/budapest-memorandums-security-assurances-1994/p32484>
<http://www.defensenews.com/article/20140316/DEFREG01/303160008/Russian-Threat-Re-Energizes-Sweden-s-Push-Join-NATO-Boost-Spending>
<http://dunya.milliyet.com.tr/ukrayna-dan-rusya-ya-sert-tepki-/dunya/detay/1844810/default.htm>
<http://www.eisa-net.org/be-bruga/eisa/files/events/stockholm/taras.sgir.russia.pdf>
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/ 14 Fall 2015

- <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20604>
<http://en.kremlin.ru/acts/news/46275>
<http://en.kremlin.ru/acts/news/47674>
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47116>
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47121>
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/47877>
<http://en.kremlin.ru/events/president/news/50138>
http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/bulgaria/index_en.htm
http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/romania/index_en.htm
http://www.exportlawblog.com/docs/security_assurances.pdf
http://file.setav.org/Files/Pdf/20140320184806_ulke-ici-krizden-uluslararası-soruna-ukrayna-kirim-meselesi-pdf.pdf
<http://gazetem.ru/haber/kirim-yeni-antalya--hedefini-canlandiriyor/25945>
<http://www.haber7.com/avrupa/haber/1165533-nato-ukraynaya-destegi-surdurecek>
<http://haber.gazetevatan.com/rusyaya-uc-nato-ulkesinden-ortak-tepki/635297/30/dunya>
<http://haber.star.com.tr/acikgorus/uluslararası-hukuk-acisindan-kirimin-ilhaki-ve-self-determinasyon-hakki/haber-859182>
<http://www.haberturk.com/dunya/haber/927213-budapeste-anlasmasi-savasi-tetikleyebilir>
<https://history.state.gov/milestones/1977-1980/foreword>
<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/27652576.asp>
<http://www.hurriyet.com.tr/obamadan-flas-ukrayna-aciklamasi-25955307>
<http://www.hyd.org.tr/?pid=290>
http://www.jamestown.org/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=42852&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=b25784e7929117af5351191f12698c7f#.VkWlJHbhCM9
http://www.mfa.gov.tr/ii_-nato-ve-turkiye_nin-guncel-nato-konularina-iliskin-gorusleri.tr.mfa
<http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ukrayna-siyasi-iliskileri.tr.mfa>
http://www.mid.ru/brp_4.nsf/0/1EB0F5937A80B6B444257CA500519090
http://www.msz.gov.pl/en/foreign_policy/eastern_partnership/
<http://www.nato.int/docu/update/2004/04-april/e0402a.htm>
<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/turkish/history.html>
<http://www.netgazete.com/dunya/624619.html>
http://www.nytimes.com/2014/05/18/world/europe/in-taking-crimea-putin-gains-a-sea-of-fuel-reserves.html?_r=1
<http://www.ntvmsnbc.com/id/25504483/>
http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201457_1sabankardas.pdf
<http://qha.com.ua/tr/siyaset/rusya-da-ukrayna-yi-kucuk-rusya-olarak-adlandirmak-istiyorlar/132967/>
http://www.radikal.com.tr/dunya/rusya_katin_katliami_belgelerini_yayimladi-994000
http://www.radikal.com.tr/yorum/kirim_referandumla_ukraynadan_ayrilabilir_mi-1180960
www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/dec/133204.htm
<http://siberbulten.com/makale-analiz/hibrid-savas-ve-siber-uzay/>
<http://tass.ru/en/economy/727905>
<http://tass.ru/en/russia/728404>

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 10/ 14 Fall 2015

- <http://www.theguardian.com/world/2014/mar/06/hillary-clinton-says-vladimir-putins-crimea-occupation-echoes-hitler>
- http://tr.sputniknews.com/turkish.ruvr.ru/news/2014_08_19/Kirim-hukumeti-dogalgaz-sebekesini-millilestirdi/
- <http://tr.sputniknews.com/rusya/20150310/1014366416.html>
- <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150812/1017081729.html>
- <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150820/1017237862.html>
- <http://tr.sputniknews.com/avrupa/20150823/1017282842.html>
- <http://tr.sputniknews.com/savunma/20150831/1017453141.html>
- <http://tr.euronews.com/2013/11/21/ukrayna-ab-ile-ortaklik-anlasmasi-ni-imzalamaktan-vazgecti/>
- <http://tr.euronews.com/2014/03/03/rusya-nin-kirim-i-iscal-girisimine-karsi-diplomatik-cozum-arayisi-hiz-kazandi>
- <http://tr.euronews.com/2014/06/04/obama-polonya-da-dogu-avrupali-muttekliklerine-guvence-verdi/>
- <http://www.trthaber.com/haber/dunya/nato-isvec-ve-finlandiya-ile-isbirligini-artiriyor-184915.html>
- <http://www.trtturk.com/haber/ikinci-minsk-anlasmasi--109766.html>
- <http://turkey.mfa.gov.ua/tr/ukraine-tr/holodomor>
- <http://www.turkrus.com/65396-rusya-kirimda-trilyonlarca-dolarlik-petrol-ve-dogalgaz-yataklarina-da-sahip-oldu-xh.aspx#sthash.AyE3MYIL.dpuf>
- http://turkish.ruvr.ru/2013_10_03/rusya-yakin-cevre-doktrinini-guclendiriyor/
- <http://www.turksam.org/tr/haberin-yorumu-detay/1082-ukrayna-ile-rusya-arasindaki-iliskiler-ve-kharkiv-anlasmalari-hakkinda-uzman-gorusu>
- <http://uk.reuters.com/article/2014/04/08/uk-ukraine-crisis-crimea-costs-factbox-idUKBREA370NY20140408>
- http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/chart_turkce.pdf
- http://www.usak.org.tr/analiz_det.php?id=17&cat=365366673#.Vfw7PNLtmko
- <http://www.usak.org.tr/dosyalar/dergi/9S04m2u7QNMLFkuTFmxFZP7dHN6KKB.pdf>
- <http://www.usak.org.tr/dosyalar/diger/V3V4ZcTdKDFUTDtcX2TkDUJCEsumD8.PDF>
- http://www.usak.org.tr/images_upload/files/analiz26son.pdf
- <http://www.wilsoncenter.org/publication/why-did-russia-give-away-crimea-sixty-years-ago>
- http://www.zaman.com.tr/yorum_kirim-krizi-ve-uluslararasi-hukuk_2205540.html

EK I

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

Pereyaslav Antlaşması'nın 300. Yıl Anısına Hazırlanan Görsel (Rus Propagandası)

Pereyaslav Antlaşması'nın 300. Yıl Anısına Hazırlanan Görsel (Rus Propagandası)

ЕК II

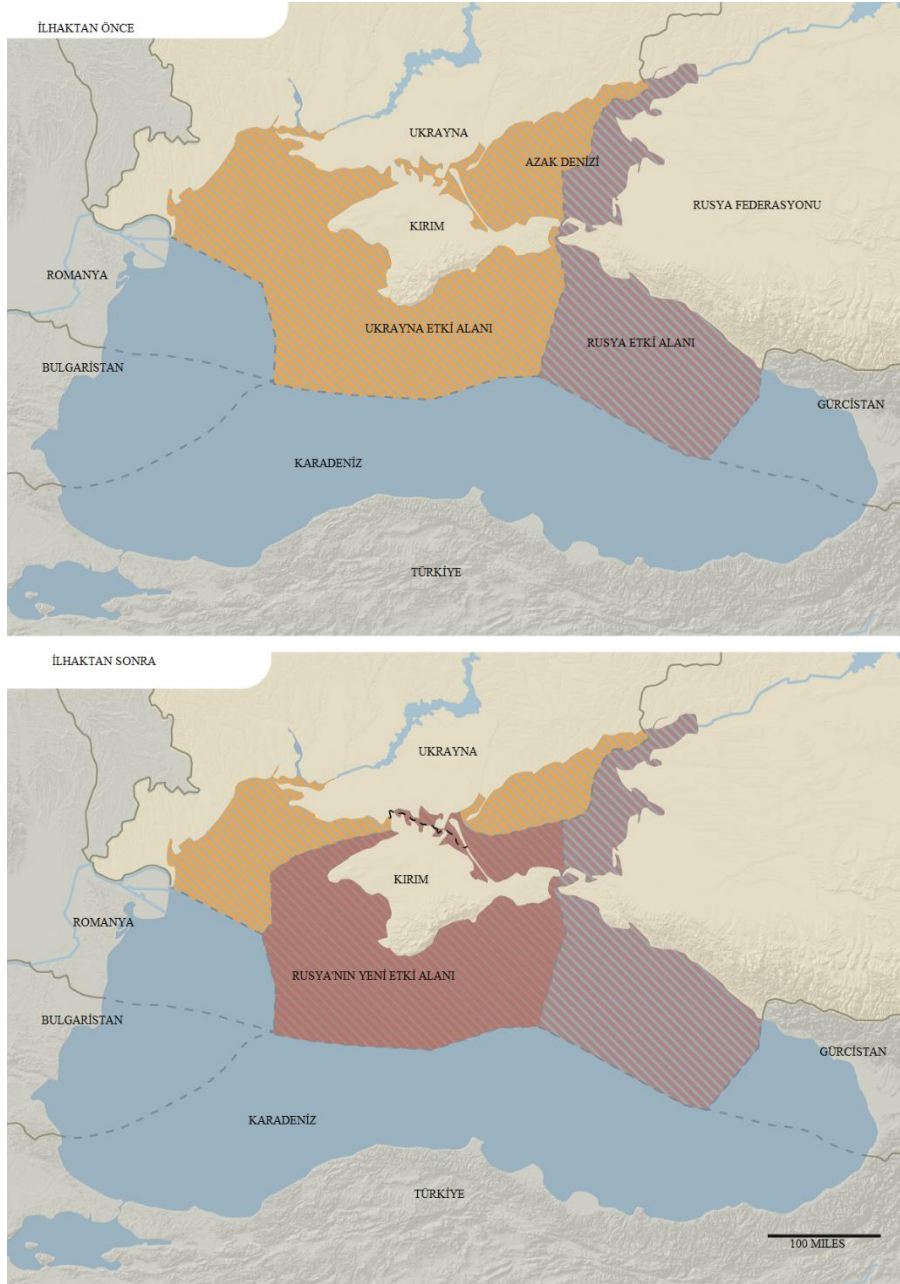
Budapeşte Memorandumunun Taraflarca İmzalanması (1994)

Kaynak (AP)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/14 Fall 2015

EK III

http://www.nytimes.com/2014/05/18/world/europe/in-taking-crimea-putin-gains-a-sea-of-fuel-reserves.html?_r=1

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

EK IV

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Kırım ve Sivastopol'un Rusya Federasyonu'na Bağlanmasını Öngören Anlaşmayı İmzalarken

Kaynak (Reuters)

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Dilek, M.S., (2015). “Rusya Federasyonu’nun Kırım Hamlesine Analitik Bakış / Analytical Viewpoint Regarding The Crimea Move Of The Russian Federation”, *TURKISH STUDIES -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Armağanı), Volume 10/14 Fall 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8932>, p. 245-272.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/ 14 Fall 2015

